

LJUBLJANA, dne 15. januarja 1910.

POPOTNIK

▷ Pedagoški in znanstven list. ◁

Letnik XXXI.

Štev. 1.

VSEBINA:

1. Karel Kveder: Vzgojni pomen domačije in šole	1
2. Avguštin Požegar: Svobodna beseda o svobodni metodi	5
3. Umetniški vzgoji: Dragotin Humek: K poglavju o šolski tabli 13 — H. Druzovič: Poučujmo petje po notah	17
4. Dr. Jos. Tomišek: Kako pišimo krajinska lastna imena?	20
5. Erzé: Repatice ali kometi	23
6. Književna poročila	26
7. Razgled po pedagoškem in znanstvenem polju: Časopisni pregled 30 — Šolske in učiteljske vesti 31 — Razne vesti	32

Last in založba

„Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“.

Izdajatelj in za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar.

„Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

Pri nastopu XXXI. „Popotnikovega“ letnika

želimo predvsem sotrudnikom, gmotnim podpornikom in sploh prijateljem našim **prav srečno in plodonosno novo leto!**

Obenem jih prosimo še daljne naklonjenosti — duševne in gmotne podpore! Čim obilnejše bodo te podpore, tem bolj nam je olajšana težavna naša naloga.

Krog naših sotrudnikov naj se vedno širi, število naših naročnikov naj pa progresivno rase! Sploh se naj zavedno slovensko učiteljstvo svojega edinega pedagoško-znanstvenega glasila kolikor najtesneje oklene.

Tovariši in tovarišice! Če ste v šoli doživeli kaj psihološki zanimivega ali če se Vam je porodila v vzgojnem ali metodiškem oziru kaka dobra misel, vredna, da jo zvedo daljši tovariški krogi — naš pedagoški svet, ali če ste pri preučevanju slovestva in časopisov naleteli na razprave aktualnih vprašanj itd. itd., tako jih zabeležite ter priredite za katerega „Popotnikovih“ predalov, potem pa s takimi svojimi prispevki razveselite uredništvo. Ne plašite se, ako se Vam vsak poizkus glede na obliko ni posrečil. Glavno je, če je jedro dobro, vse drugo je naloga uredništva.

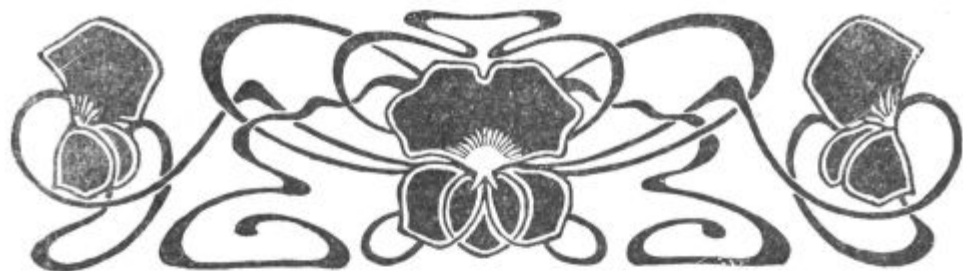
Upamo, da se temu našemu pozivu odzove prav mnogo novih, nadebudnih sotrudnikov, v kar pomози Bog in dobra volja našega zavednega učiteljstva.

Da pa zamore tudi založništvo dostati svojim dolžnostim, je treba, da učiteljstvo poskrbi tudi za primerno pomnožitev plačujočih naročnikov, da naročniki pošiljajo upravniku točno svojo naročnino ter da povrh temu še naklonijo vsaki številki dovolj inseratov. Le če je podjetje gmotno čvrsto podkrepljeno, le tedaj se zamore tudi v drugem oziru vrlo razvijati ter do popolnosti razcvesti.

Založništvo.

Uredništvo.

Vzgojni pomen domačije in šole.

Spisal Karel Kveder.

I.

Kdor veliko občuje med ljudmi, lahko opaža, kako brezskrbno in hitro posebno nepoklicani in nekompetentni ljudje izrekajo svojo sodbo in mnenje o vsakovrstnih javnih zadevah. O vsakem predmetu se upajo govoriti; človeku se dozdeva, da je objekt naposled stranska stvar, glavna stvar pa besedičenje. Ne vprašujejo se, razumejo li o stvari sploh kaj ali ničesar, niti se jim ne zdi vredno razmišljati, ali morebiti ne razume kdo drugi o dotični zadevi kaj več. Zbujati hočejo o sebi imenitnost, češ, o taki stvari upamo govoriti, skratka njih besedičenje je prazno renomiranje. K temu še pride dejstvo, da kdor sam v kaki zadevi nima jasnih pojmov, ta je tudi popolnoma nezmožen presojevati drugega, umeje li kaj ali ne. Za presojevanje kake stvari sploh je treba kolikor toliko strokovnega znanja in izkušenj in zaradi tega se v vsaki stroki v resnem slučaju pokličejo izvedenci.

Glede javnih strok in zadev, posebno na socialnem in političkem polju se mora vendar tudi priznati, da je treba dolgoletnega proučavanja in prakse, preden se človek v nje vživi in pride do racionalnih nazorov. Socialne vede so zadnji čas močno napredovale, a javno politično delovanje v dobi polnopravnosti vseh državljanov na podlagi enake in splošne volilne pravice je ž njimi še v kiičečem nasprotju. Demagogija z reakcionarne strani je dosegla skrajne meje. Nje agitatorji, kojim so se sugerirala najobskurnejša mnenja o javnih zadevah, širijo večinoma nesmiselne ideje. Lotevajo se vsega, dasi je njih duševno obzorje pri večini skrajno primitivno. Hladnokrvno in z najresnejšim obrazom bleknejo nezmislne trditve o najimenitnejših in najtežavnejših javnih zadevah in problemih.

Izmed vseh javnih naprav ni nobena tako zelo predmet političnih naporov reakcije nego šolstvo, z namenom popolnoma ga obvladati in ž njim učiteljstvo. Zaradi tega je šolstvo z učiteljstvom tisti priljubljeni predmet,

ob katerega se rad vsak agitator obdregne, o katerih si prisoja vsakdo pravico soditi. Kaj se šolstvu vse podtika in kaj se od njega vse zahteva! Nasprotniki trdovratno navzgor in navzdol sugerirajo neutemeljeno mnenje, svobodno šolstvo, kakor je organizirano na temelju drž. zak. z dne 14. maja 1869, je edino krivo razširjajoče se neznačajnosti, pokvarjenosti odrasle mladine. Rastočemu številu mladoletnih zločincev je baje v prvi vrsti vzrok liberalno učiteljstvo, ki ne umeva svoje naloge, ne zna vzgajati niti poučevati. Ker rasejo vrhu tega razna društva za varstvo nedospеле in dorasle mladine kakor gobe iz tal in delajo veliko propagando, se zbuja zanimanje za vzgojna in šolska vprašanja tudi v širši masi.

To stanje položaja vzgojnega in šolskega vprašanja je cerkvi ugoden povod, da sili v ospredje svoj vedno edino zveličaven recept „verska, konfesionalna šola s konfesionalno vzgojo“ ter utemeljuje svojo zahtevo s perspektivo, da bo mladina le vsled stroge konfesionalne vzgoje v šoli nepokvarjena in socialno npravna ostajala za življenje. Tudi druge stranke kriče po vzgoji v šolah in trde, da se v današnji šoli zanemarja. Istotako je državna oblast prepričana, da samo enostranska izvežbanost v znanostih ne zadošča za uspešno delovanje poedinca v javnem življenju, ampak da mora biti mladina v poznejšem javnem nastopanju tudi kvalitativno na svojem mestu, da je mladini treba, da se razvije v vedno čistejše in zanesljivejše značaje.

Mi učitelji ne smemo zaostajati na stališču, da je na učnem in vzgojnem polju že vse dognano, ampak moramo biti glede vseh vprašaj in pojavov tičočih se našega poklica vedno na jasnem. Zaradi tega bo moja razprava obsegala sledeča razmotrivanja, ki so z ozirom na današnji položaj aktualna:

1. Vzgojni pomen domačije:

- a) bistvo in namen vzgoje;
- b) naravni vzgojitelj;
- c) današnje stanje domače vzgoje pri kmetskem ljudstvu, mestnem ljudstvu in imenitnih drugih slojih;
- d) navodila in pojasnila, katera nam socialne vede podajajo glede na domačo vzgojo;
- e) pregled in razgled.

2. Vzgojni pomen šole:

- a) stanje današnjega šolstva glede vzgoje;
- b) kako ustreže šola najbolje v vzgojnem pomenu z ozirom na nalogo, ki ji pripada;
- c) moderna stremljenja, realizovati vzgojni pomen šolstva.

3. Podatki iz novejšje literature.

1. Vzgojni pomen domačije.

Pozitivne novodobne socialne vede odpirajo drug vpogled v vzgojeslovje, nego se nam je razkazoval po naših učiteljiških pred desetletji in ne vem, ali se je v tem oziru že kaj izboljšalo. Dosedanja načela opuščati in uveljaviti tista, ki nam jih odkazujejo socialne vede, ni lahko mogoče, ker povsod še jako učinkuje tradicija in navada. Bistvo vzgoje pojasnuje socialna veda na kratko tako-le:

Naravna zakonitost sploh je absolutna nujnost ali potreba. Kolikor pripada od nje v splošni blagor človeškega rodu, naj se imenuje etična nujnost ali potreba. Ker se pa ljudje niti ne zavedajo naravne zakonitosti, torej absolutne potrebe, niti splošne etične nujnosti, ki bi jim bila smer dejanja in nehanja, se nahaja v vsaki dobi razvoja človeštva tudi še relativna etična nujnost, to so tista etična pravila, katera ljudje na dani stopnji razvoja pripoznajo kot potrebna splošni blaginji svojega plemena in ki se zrcalijo v običajih, šegah, pravu, načinu in popolnosti organizacije družbe in v intelektu.

Relativna etična nujnost je torej vsakodobno določeno stanje narave z ozirom na pojave človeške volje. Vsak poedinec je po svojih podedovanih pripravnostih v določenem razmerju do obstoječe etične nujnosti. To razmerje vzbuja v človeku etične opomine, ki se razvijajo v etični občut ali vest, ako jim je smer splošno dobro. Etični občut postane torej identičen z vestjo, ako odgovarja etičnemu principu, to je razvoju individualnega interesa v socialni interes ali v interes na dobrobiti plemena. Vest sili človeka, da zadošča in zadovoljuje opominom in to hrepenenje zbuja v človeku odgovornost za lastne, tuje in splošne interese, ki ga vodijo v dejanju in nehanju. Razvoj vesti je predvsem objekt vzgoje. Vzgajati mladino je socialna dolžnost, zakaj le skrbna vzgoja vesti z namenom, da bi se v bodočnosti dvignilo stanje etične nujnosti, daje poroštvo za izboljšanje socialnih razmer.

Komu pripada v največji meri naloga, vzgojevati naraščaj, to je zbuhati in oživiti vest, kdo je v tem oziru poklicani naravni faktor? Oglejmo si, kaj poreče zgodovina:

Stari Grki so zahtevali harmonično vzgojo uma, čustva in telesa in sicer doma v obitelji; le na Špartanskem se je naraščaj vladajočega, v manjšini se nahajajočega, sloja po 7. letu vzgajal državnim potom v posebnih vzgajališčih. Rimljani so vzgajali mladino doma v obitelji ter so se posebno za časa republike odlikovali po značajnosti in etični strogosti.

Krščanska etika je popolnoma preobrnila antični vzgojni zistem in princip. Razum je popolnoma izgubil svoj vpliv na razvoj vesti, na njega mesto je stopila vera v razodetje. Vzgoja vesti je postala posebno naloga duhovenstva, ne več staršev. Na tej podlagi je vest nagibala ljudi, da so

bili nagnjeni zanemarjati naravne dolžnosti življenja in so se raje vdajali transcendentnim predstavam, kot edinemu, pravemu, končnemu moralnemu cilju. Razvila se je posebno v srednjem veku ista transcendentalna sebičnost, ki stremi po blaženosti svoje osebe na onem svetu in ki je bila vedno napram etičnim potrebam realnega socialnega življenja brezčutna, večkrat brezvestna in katero opazamo še dandanes povsod, koder je konfesionalni vpliv merodajen.

Renajsansi ni bilo mogoče veljavni konfesionalni vzgojni zistem premeniti, samo razumu je priborila nekaj več veljave; konfesionalno metafizično naziranje se je bilo pregloboko vkoreninilo. Vzgoja vesti se ni vršila naravnim potom in se kljub reformaciji in splošnemu napredku še dandanes nahaja v navedenem tiru. Konfesija ima posebno po katoliških deželah pretežen vpliv na domačo vzgojo in javno izobraževanje. Pomisliti je posebno, da zlasti okolnost, da katoliški duhovnik ne more naravno umevati etičnih spolnih odnošajev, učinkuje, da je njega vpliv na vzgojo vzrok marsikaterim socialnim in higieničnim nedostatkom.

V klasični dobi je bil vzgojni ideal, harmonična vzgoja dovršena v obitelji, danes pa je mnenje splošno veljavno, da sta glavna faktorja vzgoje cerkev in šola. Naobrazba intelekta in pridobitev znanja izven doma po cerkvi in šoli se smatra kot temelj vzgoje. Še celo najiminitnejša pedagoga Komenski in Pestalozzi nista upoštevala doma in obitelji kot glavni faktor vzgoje vesti in bila še mnenja, da pripada glavna vzgojna naloga konfesiji, oziroma njenemu šolstvu.

Sociologija pa uči sledečo istino:

Prva vzgoja v nežni mladosti, v dobi razvijajočega se živčnega aparata, posebno možgan, je najiminitnejši del vzgoje. Vršiti se lahko le doma v obitelji. Šola obrazuje intelekt, more na gotov način tudi indirektno vplivati na nadaljni razvoj vesti, a kar postaje otrok na podlagi prirojenih pripravnosti v vzgojnem in etičnem oziru, to ima le z doma. V domači vzgoji pridejo v poštev:

1. od prednikov podedovane naklonjenosti,
2. vplivi na razvijajoč se organizem v dobi nosečnosti matere,
3. prvi vzgojni uspehi v nežni detinski dobi,
4. zgledi staršev, bratov, sester, sploh okolice do 8. leta.

Vsled tega je vsak človek po glavni osnovi v vzgojnem oziru že kompletan, preden vpliva nanj šola.

Cerkev je od nekdanj ignorirala ta velevažen moment in vladajoča struja v vzgojnih vedah pri nas vsled konfesionalnega vpliva ni prišla tako daleč, da bi se tega jasno zavedala. Ker je vrhutega novodobno svetovno gospodarstvo z veletrgovino in industrijo povečalo možnost pridobivanja,

ker imajo praktične vede očitvidno veliko korist za posameznika, vlada mnenje, da je k sreči edino potrebno mnogostransko znanje. Precenjuje se v marsičem vzgojni moment v šoli, tako, da se domača vzgoja smatra skoraj vedno bolj kot manj važna postranska stvar. (Pride še)

Svobodna beseda o svobodni metodi.

Piše Avguštín Požegar.

Državni temeljni zakon o splošnih pravih državljanov določuje v § 17, da je znanstvo in njega poučevanje prosto. Na prvi pogled se nam zdi, da velja ta določba, steber vsega napredka, splošno, osobito za vse vrste šol, tedaj tudi za ljudske šole. A ljudska šola bi bila neskromna, če bi trdila, da goji tudi ona vedo in jo posreduje v širne sloje občinstva. Učitelji sicer vemo, da je vse znanje veda in vsa veda znanje in če se nam vidi še tako priprosto. A priprosto se nam zdi znanje le takrat, če razpolagamo črez višje znanje. Srednješolcu se zdi n. pr. znanje poštevanke tako malenkostno, da ga sploh ne prišteva k znanju, ampak misli, da je na sebi razumljiva stvar. Nikakor se ne spominja več na dolgo pot, ki je spoznaval po njej sestav tako priproste poštevanke. Sploh lahko rečemo, da teži človek po višjem, da ceni to bolj, česar ne pozna, kakor to, kar zna. Odtod prihaja dejstvo, da velik del občinstva ne priznava ljudski šoli tiste veljave, ki ji gre v resnici. Nekateri mislijo celo, da se goji in uči prava veda le v črnih šolah, a da prihajajo od drugih šol le „štigleci“, ki farbajo svet.

Učitelji pa vsekako vemo, da je v ljudski šoli poučevanje vsaj tako težavno, ako ne težavnejše, kakor poučevanje v srednjih in na visokih šolah. Vemo tudi, da sloni vsa višja veda na elementarnih znanostih. Končni smoter vse vede je spoznanje resnic, in to spoznanje imajo gojiti vse vrste šol sicer po različnih potih, a z istim ciljem.

V tem smislu velja svobodnost znanja in njega poučevanja tudi za učitelje ljudskih šol. Snov ljudskošolskega pouka je sicer začrtana in očrtana po učnih načrtih, a to je le neka vnanja formalnost. V resnici tudi snov ljudskošolskega pouka nima drugih mej, kakor naravne, izvirajoče iz individualitete otrok in učitelja ter iz vnanjih šolskih okolščin. Veda na sebi nima meje in čimveč znanja imamo in čim primernejšo pot poučevanja ukrenemo, temveč vede posredujemo šolski mladini.

Državni šolski zakon je upošteval dejstvo, da je odvisno dosegovanje učnih smotrov od raznih činiteljev, ki jih zakon ni mogel določiti na drobno.

Zaradi tega je pustil ljudskošolskim učiteljem svobodnost metode pri poučevanju. A svobodnost metode daje učiteljem najboljše sredstvo, podati otrokom najpotrebnejšega znanja. Zakon je postopal pri omenjeni določbi popolnoma naravno, kajti najboljša metoda je vedno učitelj sam. Ta resnica je danes splošno spoznana, a ne priznana, ker nekateri trdijo, da je treba metode odličnih pedagogov upoštevati. Ne dvomimo nikdar na tem, da je to potrebno. A resnica je, da se ne moremo metode naučiti, ampak da izvira naravno-primerna metoda pri poučevanju iz prirojene sposobnosti, da razpolagamo v danih prilikah čez primerno pot podajanja snovi. Lahko se prigodi, da pozna kdo vse različne metode, a vendar nima sreče v dejanskem pouku. Zopet drugi ni proučil nobene metode, a zadene najpriprostejšo pot razlaganja in doseže najlepše uspehe.

Ponovimo tedaj, da je poznanje raznih metod in njihovih vrlin jako koristno, a da je najboljša naravno preprosta, svobodna metoda, ki nam jo pripušča šolski zakon.

Na nizko organiziranih šolah, na eno- in dvorazrednicah, je šolsko delovanje brezdvomno najtežje. Zahteva največo mero spretnosti pri vedni telesni požrtvovalnosti. Osem let v prvem razredu, ali pet šolskih let v prvem razredu istočasno — ter uspešno poučevati ni lahka stvar. Poglejmo n. pr. drugi razred dvorazrednice, ki ga obiskujejo otroci 4., 5., 6., 7., 8. šolskega leta! Kako težko je ponujati vsem šolskim letom, ozir. vsakemu šolskemu letu učno snov v pravi odmeri!

Vse metode ne pomagajo nič, zakaj čas beži in preden si si mislil, je ure konec.

Vzamimo n. pr. zakonski smoter računstva. Kako naj ga doseguješ? Nekateri otroci 4. šolskega leta še ne znajo sigurno in zanesljivo prištevati ednic in trdijo, da je $3 + 8 = 12$. Dolžan si pokazati jim metodiško, da prištevajo pravilno. Ko si popravil takšne in druge malenkosti elementarne računske vede pri 4. in 5. šolskem letu, pogledaš na uro, ki kaže $\frac{3}{4}10$. uro ali celo 10. uro. A 6. šolsko leto, osobito pa 7. in 8. šolsko leto ima računati odstotne, obrestne, gospodarske in ne vem še katere račune. Kdor zamore vedeti v tej kolobociji računskih zahtev še dovoljno mero uspešnosti marljivega truda, gre mu iz srca zaslužen čut zadovoljnosti. Vsa metoda, ki je po njej premislil in namislil učitelj načrt za računsko uro, se mu je izneverila. Kajti metoda obrača, a dejanstvo obrne. Če nisi flegmatik ali brezbrizneš, si lahko duševno poparjen nad neuspehom in zavračaš na tihem vse metode. Toda ne obupaj! Obup te ne ponese naprej. Sicer ne vem, se li godi še drugim sotrudnikom tako, a vem, da sem jaz bil že večkrat v položaju, ki si v njem nasprotujeta teorija in praksa.

To večkratno, sicer mi neljubo opazovanje, v dejanskem šolovanju me žene že dolgo, podati sotrudnikom nekaj misli o dejanskem poučevanju na eno- in dvorazrednicah. Ne domišljujem si, da bodem ponudil kaj novega

ali zanimivega. Saj pod solncem ni nič novega. Vendar se da vse staro in znano povedati drugače. In če ni nova vsebina, lahko je nova oblika. Moj namen je le, opozoriti sotrudnike na marsikaj, kar nam tehniške težave poučevanja olajša, uspehe pa pospešuje. Vem tudi, da velja resnica: „kolikor glav, toliko misli“, vendar pa več oči več vidi.

Razmotrival bodem o poučevanju v drugem razredu dvorazrednice, ki delujem v njem že lepo vrsto let. Pričeti pa hočem z računstvom.

Računstvo je v vseh vrstah šol najtežji predmet, ker zahteva največ abstraktnega mišljenja, ki je šolskim otrokom najbolj tuje.

Vemo, da tudi nam matematika ni bila vedno „scientia amabilis“, ako je nismo razumevali, a da smo čutili srčno veselje, če smo srečno našli pravilni rezultat po bistrournem reševanju kakšne pravcate enačbe. In tako se godi tudi ljudskošolski mladini. Zanimivost računstva je v čisti duševnosti, a ker mladina nima razvite duševnosti v presojevalni smeri, zato računstvo njenih čutov ne mika, kakor jih mika n. pr. slika živali itd. Če se nam posreči, napraviti računstvo kolikor mogoče stvarno, realno, konkretno, kazali bodo otroci zanimanje do predmeta.

Vse računstvo mora tedaj biti nazorno. A nekdo reče, to pa vendar ni kaj novega. Res, da to ni novo nobenemu šolniku. Poznanje poučevalnih načel ne pomore nič, ako ne moreš v resnici vse predočiti, pokazati. Kaj pomaga poznanje meril po imenu, če jih otrok ne pozna v dejanski rabi? Kaj govoriš o stotakih, tisočakih, če jih ne moreš pokazati?

Nekdaj sem poučeval deklico, ki je obiskovala meščansko šolo. Ko je imela reševati nalogo o razmerjih, sem se prepričal, da ni imela pojma o m^2 in a , sploh nobene predstave o ploskvah — zato sem rabil celo uro za pojasnjevanje razmerja $m^2:a = 1:100$. Prvo je tedaj, da vedno mislimo, da učencem ni nič znano in da jim vse pokažemo. Beseda „vse“ je seveda razumeti odnosno, relativno. Verbalizem se maščuje najbolj v ljudskošolskem računanju in lahko privede otroke do praznega blebetanja in do čudne, stvarne nevednosti. Za nazorovanje številnih pojmov ne zadostuje le 1 glava, 2 roki, 3 noge pri čevljarskem stolu, 4 noge pri živalih, 5 prstov na roki itd. mnogo — dosti — neštevilno lasi na glavi; tudi ne zadostujejo razne kočke, klinčki, ne različni umetni računski stroji, ampak vse ima služiti računskim vajam.

Tudi ni potrebno, da mučim otroke le v računski uri s kroglatni na računilu. Računilo je le nekaj dni otrokom zanimivo, a pozneje jim je znan predmet, računske vaje ob njem so suhoparne, nezanimive. Prisiljena paznost pa ne velja mnogo. Vse je treba šteti, primerjati, bodisi v šoli, v sobi, v kuhinji, v kleti, v hlevu, v prirodi, na nebu itd. To nudi otrokom kaj novega in širi poznanje predmetov, obenem tudi računsko naziranje.

Tvoritev številck iz črt podamo pozneje, a ne sprva. Toliko mimogrede o prvi stopnji računstva.

Če imajo otroci že precej obširen pregled o številih, ki so ga dobili potom vsestranskega štetja predmetov, potem se nadalje mnogo lažje dela. To postopanje namreč odgovarja zahtevi: „Zoriti je treba“, ki je o njej razpravljaval prav prepričevalno računski metodik prof. Lavtar. Da, zoriti je treba, v tem je vsa pot do uspešnega računanja. Zorimo tembolj, čimbolj nazorujemo računanje, čimbolj se ogiblremo abstraktnosti, ki razen formalnosti nima mnogo pomena v dejanskem življenju. Iz realnega, konkretnega računanja se sicer abstraktno računanje izlušči samo ob sebi.

Obenem ima računanje z imenskimi števili to veliko prednost pred abstraktnim računanjem, da ima praktičen pomen. Praktičnost pa je smoter ljudskošolskega računanja. Kar ni vredno za dejansko življenje, da se računi, naj odpade, sicer izgubimo premnogo časa na škodo resnih potrebosti. Le pogledjmo v III. Močnikovo računico! Je li mogoče uspešno se ukvarjati na dvorazrednici z nalogami, ki so na sebi lepe, a pretežke so za večino otrok in povrh nimajo dejanske veljave? Kje dobiš časa, da ponazoruješ vse, kar, je pri rešitvi ondotnih nalog pogovoriti — pokazati potrebno? Kaj rad bi človek vse to storil, a človek je, ki ima omejene moči. Kdor pa zamore vse to, je hvale in priznanja vreden nadčlovek.

Za ljudskošolsko mladino so najbolj primerne računske naloge, ki se naslanjajo na potrebe vsakdanjega življenja in prometa. Tudi to resnico vsak metodik pozna in vsak šolnik upošteva. Vendar pa ne bo odveč povedati o tem nekaj več.

Rekel sem, da bi rad namignil, kako je mogoče v razredih, ki združujejo več šolskih let, poučevati tako, da pritegnemo na delo vse otroke. Vem, da ne bom ugodil ne vsem tovarišem, še manj raznim metodikom. V drugem razredu dvorazrednice sta vendar dva oddelka, ki ju je treba pri računanju strogo ločiti in takorekoč individualizirati. Vem, da je individualiziranje potrebno in najbolj uspešen pouk takrat, ako poučujemo le posameznika. A vem tudi, da ni mogoče individualno poučevanje v takšnih razredih. Učitelj se mora nerad odreči individualiziranju oddelkov in posameznih otrok in skrbeti na to, da potegne ves razred v neposredno računanje. Osobito velja to v doseg smotra ljudskošolskega računanja.

Jako veljavni so računi, ki pri njih lahko sodelujejo otroci vseh šolskih let, vsako po stopnji znanja. Pred poukom napravim na šolsko tablo sledečo računsko sliko: (Glej str. 9.)

Za uspešno izdelovanje takšnih računov, ki so za kmetske razmere najpotrebnejši, je seveda potrebno, da smo govorili z otroci pri zemljepisnem pouku ali pri drugi priliki o poljskih, rastlinskih in živalskih pridelkih, o kupovanju in prodajanju, o ceni, o trgu ter o prometu na trgu itd. Gledati je tudi na to, da odgovarjajo cene v računu resničnim razmeram. Otroci jih lahko napovedo sami. Na sebi se razume, da morajo otroci poznati otle mere, a ne le po imenu in po obliki, ampak tudi po rabi. Kdo se ni pre-

pričal o dejstvu, da poznajo otroci liter, ako jim ga pokažeš, a ne vedo nič z njim, če jim ga daš v roko in zahtevaš, da naj merijo n. pr. vodo? A ravno v merjenju leži podlaga štetju, seštevanju, množitvi.

Zapisek dohodkov.

		K	h
1	Dobil sem za 3 hl pšenice po 8 K 50 h		
2	Dobil sem za 2 hl koruze po 8 K		
3	Dobil sem za 16 jajec po 6 h		
4	Dobil sem za 8 l fižola po 18 h		
5	Dobil sem za 9 l mleka po 20 h		
6	Dobil sem za 3 sire po 22 h		
7	Dobil sem za 2 l smetane po 40 h		
8	Dobil sem za 3 race po 1 K 30 h		

Pri takšnih računih lahko vprežem cel razred istočasno. Znanja otrok poznam in lahko vprašanja in delo odmerim. Nekateri štejejo hl, l; drugi K, h; drugi $8 K + 8 K + 8 K =$; drugi $50 h = \frac{1}{2} K$; $50 h + 50 h =$ $= \frac{1}{2} K + \frac{1}{2} K = \frac{2}{2} K = 1 K$ drugi $3 \times 50 h = 150 h = 1 K 50 h$ itd. V znanju boljši otroci, ki pa niso vedno najstarejši, govore ista števila v decimalkah; namesto $8 K 50 h = 8 \cdot 5 K$ itd.

Rezultate, ki jih iščejo in najdejo otroci, nekateri po seštevanju, drugi po množitvi, vpišem v dotični predel. Kadar je račun izvršen pišejo ga otroci. Zrelejšim in sposobnejšim naložim, da ga imajo pisati z decimalkami, da imajo števila predrugačiti itd.

Drugokrat napravim sledečo računsko sliko: (Glej str. 10.)

Ta račun je težji kakor prejšnji. Vendar ga lahko zrelejši otroci izračunajo na pamet. Računanje na pamet je za navadne življenske potrebe važnejše kakor pismeno. Sicer pa moramo znati računati tudi pismeno že zaradi formalne izobraženosti. A razun na računsko spretnost moram pri

(Ad str. 9:)

Nabavim si novo suknjo in izdam:

		K	h
1	Za 1 m 6 cm [1·6 m] tvarine po 4 K 40 h [4·4 K]		
2	Za 80 cm [0·8 m] klota, po 2 K 40 h [2·4 K]		
3	1½ m širtinga, po 64 h		
4	Za 80 cm satina pri rokavih po 90 h		
5	Za 1 tablo bate 24 h		
6	Za 6 velikih gumbov po 6 h, 4 male po 4 h		
7	Za cevko sukanca 20 h, cevko svile 10 h		
8	Za delo 6 K		

takšnih vajah gledati na to, da otroci poznajo vse reči, ki so imenovane v računu.

Če le mogoče, prinesi učitelj kos še neprikrojene tvarine v šolo in meri jo z otroci. Prinesi v šolo krpe klota, širtinga, satina, jadenine (Segel-leinwand), cevke sukanca in šivne svile, da ne boš gojil pri računanju le verbalizma. Otroci morajo videti reči s telesnimi očmi, ne jih gledati v domišljiji, ako jih niso prej nikdar videli.

Takšnih in sličnih računov izmislimo si lahko poljubno mnogo. Pri obravnavanju vsakega se nam ponudi nešteto vaj s posameznimi učenci, z oddelki, a vendar delamo istočasno na dosego praktičnega smotra ljudsko-šolskega računanja. Računice takšnih računskih slik ne ponujajo dovolj, a zdijo se mi vredne marljive gojitve. Mimo notranje računске vrednosti, je že črtanje takšnih obrazcev in opisovanje v predelke gojitve vredno. Otroci dobe čut za red in natančnost, ki mora biti pri vsem računanju.

A še neko idealno vrednost imajo pogovori in izdelovanja takšnih računov. Po stvarnem pojasnevanju takšnih računov dobe otroci pojmove o pridobivanju in pridelovanju raznih vrednosti, dobe tudi razum za njih pravilno rabo. Starejši otroci uvidevajo vrednost dela in pridelkov ter postanejo

sposobni pojmovati besedo „Kapital“ in shvatati njega pomen. Mlajšim učencem pa po obravnavah takšnih računskih vaj že zgodaj ponujamo in zbudamo predstave, ki zorijo njih računsko mišljenje.

Umno ravnanje s pridelki je umno gospodarstvo, ki ni nič drugega kakor razumno proizvajanje in umna raba izdelkov in pridelkov. A vse proizvajanje in pridelovanje in raba vrednosti sloni končno le na premišljevanju, tedaj na duševnem računanju. Ne zabimo tedaj govoriti pri soštevni računskih vajah o gospodarstvu in kažimo otrokom prav nazorno, da je vsak pridelek, vsaka pridobitev nov postavek ali sumand k prejšnji vsoti kapitala, pomnožitev premoženja, znak gospodarskega napredovanja. Raz to splošno, rečem vzvišeno stališče, naj nazira človek seštevanje in množenje, da pomenita v gospodarstvu pospeševanje in napredovanje, odštevanje in delitev pa zaviranje in nazadovanje. To končno in najvišje stališče ljudskošolskega računstva umejo in razvidijo učenci zadnjih šolskih let, ako jim vse nazorujemo realno, stvarno. In če ne shvatajo vsega do dejanskega izvrševanja v otroških letih, dobe gotovo nazore, ki dozore v poznejši dobi življenja do umnega mišljenja, do umnega razpolaganja v gospodarstvu.

Ne gulimo tedaj preveč raznih računic, ki jih itak ne moremo do vsake naloge predelati. Računimo rajši iz neposrednega življenja, črpajmo iz svojega znanja, iz svojih skušenj ter iz opazovanj otrok, oživimo računstvo z zanimivim nazorovanjem. Učitelj bodi živa računica, tiskana bodi v porabo, če preostaja časa. Ako zamoremo storiti oboje, je to temboljše.

Omenil sem, da je bolj potrebno računanje na pamet kakor pisмено računanje. Seveda ne smem zaradi tega pismenega računanja namenoma zanemarjati. A naloge v računicah so po številu in vsebini tako obsežne, da lahko prezremo vaje v računanju na pamet. Dejansko življenje zahteva od človeka nekako točnost in hitrost pri računanju, ki jo dosegujemo učitelji na eno- in dvorazrednicah le z mnogim trudom. Hitrost in točnost pri računanju dosegujemo po mnogih vajah, ki pri njih otroci povedo le rezultat glasno, a računili so na tihem. Razumljivo je, da zamorejo otroci to storiti le v okvirju do točnosti obdelane in poznane snovi.

Hitro računanje najljajše gojim s celim razredom. Pred poukom napišem na tablo n. pr. raznih sumandov za 4. in 5., za 6. do 8. šolsko leto. Morebiti takole:

3 K, 4 K, 5 K	12 K	sumandi:	vsote:
30 K, 40 K, 50 K	120 K	1, 2, 3, 4, 5, 6,	
2 K, 8 K, 7 K	17 K	10, 20, 30, 40, 50, 60,	
20 K, 80 K, 70 K	170 K	6, 7, 8, 9, 1, 3,	
itd.	.	60, 70, 80, 90, 10, 30,	

sumandi:	vsote:	sumandi:	vsote:	sumandi:	vsote:
13, 15		130, 150		1300, 1500	
16, 14		160, 140		1600, 1400	
21, 13		210, 130		2100, 1300	

Pri takšnih vajah pozivamo učence dotičnih let in znanja, da povedo kakornajhitreje vsoto, ki jo napiše učitelj v dotično vrsto postavkov ali pa pusti vse pismenemu izdelovanju učencev. Drugokrat ne napišemo nič, ampak storimo vse vaje na izust.

Pri odštevanju postopamo slično. Pri množitvi pa so zelo koristne vaje, ki pri njih izvabimo poljubno število in ga množimo naprej s poljubnim številom. Učitelj napiše na tablo n. pr.: 3; in zahteva $2 \times$ toliko = 6, $3 \times$ toliko = 18, $4 \times$ toliko = 72 itd. Vsoto dobljenih števil piše učitelj ali učenec: 3, 6, 18, 72 itd.

Piporočati so tudi sledeče vaje za hitro računanje:

$3 \times$		$3 \times$		$6 \times$		$8 \times$	
2	20	10	60	100	800		
4	40	12		115			
6	60	20	120	200	1600		
8	80	23		209			
7	70	30	180	300	2400		
9	90	34		324			
12	120	40	240	400	3200		
14	140	45		435			
15	150	50	300	500	4000		
21	210	58		552			
itd.	itd.	itd.		itd.			

Kadar poznajo otroci vse računske operacije, temeljne namreč, lahko rabimo pri hitrem računanju vse pri isti vaji. Začnemo pri poljubnem številu, prištejemo eno ali več števil, odštejemo eno ali več števil, zračunamo ostanek ali vsoto večkrat, ga merimo ali delimo s poljubnim številom.

Hitro računanje zahteva naglo mišljenje, utruji otroke, zato ga ne moremo enkrat gojiti več časa.

Računanje z ulomki ima sicer lepo formalno vrednost, a na dvorazrednicah ni časa, da bi jih učitelj obravnaval vse in po vseh operacijah. Razkazati $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{5}$, $\frac{1}{10}$, $\frac{1}{100}$, $\frac{1}{1000}$ in z njimi računati, ni težko, To so ulomki ki z njimi računimo v življenju, a ostali ulomki nimajo važnosti. Posebno

morajo poznati učenci stotine, da se jim pojasni pojem odstotka-procenta. 1°/_o K, 1°/_o m, 1°/_o kg itd.

Kaj je za življenje najbolj potrebno, to doseguj učitelj pri računstvu. Če zamoreš podati še kaj več, koristno bo v luči naobrazbe.

Poslovim se od računstva in preidem k obravnavi berilnih odstavkov. Ne mislim spominjati sotrudnikov na 5, na 3 ali manj formalnih stopenj pri obravnavi beril, hočem le podati nekoliko svobodnih misli o vprašanju, kako obravnavamo berila, posebno berila etiške vsebine, v smislu etiške svobodnosti, ki jo mora imeti učitelj. Dotaknil se bom tudi dognanih znanstvenih resnic, ki jih mora učitelj upoštevati, ako noče postopati enostransko, ampak delati na tleh zdrave dejanstvenosti.

(Dalje.)

Umetniški vzgoji.

K poglavju o šolski tabli.

Priobčil *Dragotin Humek*, strokovni učitelj v Krškem.

Oj šolska tabla, ti otrok bolečin, ti naše največje zlo in naša najdražja prijateljica!

Komu izmed tovarišev ni še delala šolska tabla preglavice in kdo izmed vas jo lahko pogreša? Nepregledna je vrsta tvojih napak, o častitljiva šolska kraljica, a radi priznavamo tudi tvoje vrline!

V duhu gledam šolsko sobo, široko in visoko. Vsa leva stena je eno samo okno in ves prostor se koplje v jasnem dnevu kakor širna poljana tam zunaj! Na sprednji steni se pa šopiri tabla, dvakrat daljša in širša, nego si jo misli najbolj razvajeni tovariš pedagog. Črna je kakor žužek in brez najmanjšega leska. Zdi se mi, da gledam v neskončno globoko temo in strah me je, da se prekucnem skozi to žrelo v neznane globine! Pa primem kos krede; mehka je kakor žamet in bela kakor sveže pali sneg! Z vznesenim zamahom zapišem velikansko plamenico, ki jo poznate iz lepispisja in ki najbolj pokaže kakovost krede in table. Zasveti se tja do dvanajst metrov oddaljene zadnje klopi, kakor se zasveti pri električnem eksperimentu dolga iskra na Ruhmkorffovem induktorju! — Ej, takih tabel je malo! — —

Oj nesreče! Pred našo tablo stojim v prvem razredu. Važno zastavim kredo, hoteč napisati najlepšo klinasto črto, kar jih je kdaj videl svet. Toda sredi poteze — črrk! iz enega kosa krede sta dva in namesto klinaste črte

je na tabli najlepša — kljuka! Računal pač nisem z razpoko, ki deli tablo na dva neenaka dela. Pred dvajsetimi leti je ta dva kosa še družila prijateljska vez, a na svetu mine tudi najboljše prijateljstvo. Na usta mi sili pritajena kletvica, ki jo pa spričo svoje okolice požrem namesto črne kave — ravno pol dveh popoldne je — ter poskusim z novo kredo na drugem mestu. Srečno privlečem do druge tretjine, zdajci pa — žžk! kreda steče kakor po steklu in pusti za seboj samo tenko prasko. Tabla se namreč sveti kakor pri nas doma stara javorova klop, ki jo je že moj praded poliral z jehovkami. Kaj hočem? Taka tabla ima tudi svoje dobro; oni, ki piše nanjo, vidi

obenem v njej, kaj počno za njegovim hrbtom poniglavci in poniglavke. — Ho, takih tabel je mnogo! — —

A ni mi bil namen opisovati dobrih in slabih strani šolske table, pač pa hočem kratko omeniti, kako lahko spreten učitelj uporablja dobro tablo kot izvrstno učilo, posebno z ozirom na risarski in umetniški pouk. Govoriti hočem o risarski tehniki, ki si naj jo izkuša pridobiti vsak učitelj, stremič po izpopolnjevanju in napredku.

Lindner pravi: „Pri vnetem in spretnem učitelju je tabla učilo, ki je vedno na razpolago. Tabla vpliva na uho in oko. Risbe, ki jih naredimo na tablo, imajo prednost pred gotovimi risbami in slikami, ker nastanejo

pred učenčevimi očmi ter jih ta lažje razume.“ In A. Miklas pravi v svoji knjigi „Schreiben und Zeichnen an der Schultafel“: „Na porabi krede spoznamo učitelja“. K temu izreku bi lahko še pristavili: „Po dovršenosti pisalne in risalne tehnike na šolski tabli sodimo učiteljevo ročnost in veselje do stvari“.

Večina učiteljev doseže visoko stopinjo popolnosti v pisalni tehniki. Nikakor pa ne moremo takisto soditi o risanju na tablo. V tem pogledu so dobri risarji med učiteljstvom prave bele vrane. In vendar moramo risati na tablo v neštetih slučajih! V šolah, ki ne razpolagajo z zadostnimi učili, je

tabla neprecenljive vrednosti; to pa seveda samo tedaj, če je učitelj izurjen v risanju.

Niso še daleč časi, ko se je pri risanju najčešče upošteval samo obris kakega predmeta. Takrat tudi risanje na tablo ni delalo posebnih težkoč, saj se človek kmalu navadi vleči preme ali krive, debele in tenke črte, če si le zna pravilno prirezati kredo in če tabla in kredo ustrezata najmilejšim zahtevam. Še nekateri izmed reformatorjev risarskega pouka¹ so izdali risarske zbirke, polne najrazličnejših podob. O opazovanju narave, skiciranju in ob-senčevanju ni mnogo govora; vsi predmeti so narisani lepo geometrično z ostrimi črtami.

Postaviti se nam je na drugo stališče. Vzrok, da vidimo stvari okolo nas, so svetlobni prameni, ki se odbijajo od posameznih telesnih ploskev

¹ Marin, Wehrenfennig i. dr.

in nam prihajajo v oko. Robove vidimo tam, kjer mejita svetla in temna ploskev druga na drugo. Če hočemo podati tedaj kolikormoči pravilno sliko kakega predmeta, nam je narisati skupino njegovih vidnih ploskev v naravni razsvetljavi; robovi nastanejo potem samiobsebi. S tem seveda ni rečeno, da bi nikdar ne smeli risati samih obrisov; to je pri skiciranju in v mnogih drugih slučajih neizogibno. Glavno pravilo pa nam vendar le bodi: „Podoba kakega predmeta narišemo z neenako razsvetljenimi ploskvami.“ Če pravi učitelj n. pr. „Narisati hočemo žepno rutico,“ pa potegne dve vodoravni in dve navpični črti, tedaj je njegova risba vse prej nego podoba rutice; to je samo njen rob. V tako rutico bi se pošten človek komaj hotel vsekniti! Ko je učitelj potegnil one štiri črte, vzame naj dolg kos krede in naj napolni kvadrat tako, da vleče s kredinim dolgim robom povprek od kraja do kraja; kreda dela tedaj tako široke proge, kakor je sama dolga. Več takih prog druga ob drugi napolni vso ploskev med štirimi robovi, in sedaj je to podoba rutice, ker je štirioğlata in „bela“.

Belo barvo lahko na tabli stopnjujemo. Prav mehko oseno dobimo, če razbrišemo kredo s suhim kazalcem; v ta namen pritisnemo kazalec prav lahko na tablo in ga gibljemo enakomerno v povprečni smeri na kredine poteze. Na tako ozadje lahko rišemo bolj bele črte ali ploskve z večjim pritiskom, temna mesta pa izbrišemo z mokro gobico ali pa z mokrim kazalcem. Tako lahko dobimo na tabli prehode iz najbolj globokih senc v najžarnejše svetlobe.

Na tem mestu naj omenim napako, ki jo zagreše čestokrat tudi dobri učitelji-risarji. Učitelj hoče n. pr. uvesti učence v tajnosti perspektive. Pred nje postavi tedaj skrinjo, zaboj ali kaj podobnega. Učenci gledajo, merijo in rišejo, učitelj dokazuje, skicira na tablo in je sploh zaljubljen v tisto skrinjo do ušes. Učenci tudi kmalu vidijo, da se nam oblike ploskev kažejo drugačne kakor so v resnici, in končno so na papirju in na tabli bolj ali manj pokvečene podobe dotičnega predmeta. Take vaje ponavlja učitelj čestokrat, naposled pa pravi nekega dne: „To niso še popolne podobe, to so samo oblike posameznih telesnih ploskev, kakršne se nam vidijo. Kaj moramo še dodati, da bo slika popolna?“ „Senco moramo napraviti,“ pove ta ali oni. Učitelj izve dalje, da je leva ploskev svetla, gorenja je temnejša, desna pa najtemnejša. Da bi učenci risbe boljše izvršili, pokaže učitelj na tabli kako in kaj. Rišoč govori: „Leva ploskev je svetla, zato jo pustimo belo (tabla je črna), pač pa osenčimo nekoliko njeno ozadje; gorenja ploskev je temnejša, zato jo nalahko napolnimo s svinčnikom (v roki ima kredo)“ desna ploskev je jako temna, zato jo napolnimo kakor gorenjo, a z večjim pritiskom. Naposled naredimo še palo senco na tleh, in slika je gotova!“ Učitelj si oddahne in ponosno pogleda po občinstvu, to pa hvaležno občuduje umotvor na šolski tabli. Nihče se ne zaveda, da je narisana na tabli debela laž alias „fotografični negativ“ onega, kar naj narišejo učenci.

Če hoče biti učitelj dosleden, mora tudi v tem pogledu postopati pravilno. Učitelj, ki je takoj izpočetka risal ploskve v njihovi pravi svetlobi, bi v gorenjem slučaju risal in govoril prilično takole: „Leva ploskev je najbolj svetla, zato jo napolnim s kredo in ob tem krepko pritisnem; gorenja ploskev je temnejša, zato jo samo lahko napolnim s kredo in isto razbrišem. Desna ploskev je najtemnejša, zato jo pustimo črno; da se pa loči od črnega ozadja, pokrijemo to z razbrisan kredo. Ravnotako pokrijemo tla, za palo senco pa izpustimo črno liso.“ Učenci morajo sicer v tem slučaju risati nasprotno, a le kar se tiče posameznih ploskev na papirju; v resnici odgovarja njihova podoba oni na tabli, obe pa naravi! Seveda, kdor ima aluminijasto tablo, ta dela z ogljem in ima isto delo kakor učenec. Toda aluminijasta tabla pri nas, fej! kakšno nesramno poželenje!

Da stvar boljše razjasnim, priložil sem tej razpravi dve podobi, ki sem jih posnel po podobah na šolski tabli v naši risarski dvorani. Izbral sem v to svrhu zimske skice, ker se ž njimi kaj dobro pokaže, kako rišimo pozitivne, naravni razsvetljavi odgovarjajoče podobe.

S tem, da rišemo telesa z različno razsvetljenimi ploskvami, dosegli smo že mnogo. Še bolj se pa približamo naravi, če poizkusimo dati podobi naravne barve. „Licht und Farbe verleihen dem Kunstwerk erst jenes volle, warme Leben, das durch das Auge zu unserem Herzen spricht,“ piše Woermann. Zato naj bi se učitelji pri risanju na tablo pridno posluževali barvastih kred. Ni da bi morali imeti mnogo raznovrstnih barv na razpolago. Za silo zadostujejo rumena, rdeča in modra; če je pa mogoče, preskrbimo si še vsaj rjavo in svetlozeleno bojo. Bela kreda in prejimenovane barvne osene, poleg tega pa še temni temelj na tabli zadostujejo, da ž njimi ustvarimo najlepše podobe.

Samoobsebi je umljivo, da risanje na tablo ni samo velepomembno za risarski pouk in lépoznanstvo, ono nam je prepotrebna opora tudi v drugih predmetih. Spreten učitelj riše v prirodopisni in prirodoslovni uri, pri zemljepisju in zgodovini. Ne riše pa samo dolgočasnih diagramov in telesnih skeletov, ampak poizkuša podati učencu na tabli kos življenja, kos narave v jasni svetlobi in v bajnem barvnem sijaju.

Poučujmo petje po notah!

Spisal H. Družovič.

Spet nova zahteva! Zmiraj in zmiraj same reforme! Tako nekako si bo mislil marsikateri cenjenih čitateljev tega članka oziroma tudi tisti, ki bodo prebrali samo naslov in potem članek — odložili. Nekako tako je tudi govoril učitelj povodom debate, ki je sledila mojemu predavanju pri neki uradni učiteljski skupščini. Rekel je nekako: Vse naj bi bil učitelj! On naj

bo šolnik, potem organist, občinski tajnik, čebelar, sadjerejec, vinorejec, kletar i. dr. i. dr.; sedaj pa naj se še privadi novi metodi pevskega pouka; če znajo otroci zapeti le nekaj narodnih pesmi, je dobro in s tem basta.

V marsičem je imel mož prav in gotovo mu je na tihem marsikateri pritrdil. Tudi jaz, in to zaradi tega, ker vem, da je korak, katerega hočemo napraviti, velik, da ne rečem prevelik. Tudi jaz sem kot mlad učitelj zastopal mnenje, da zadostuje le narodna pesem in poučeval sem petje na ta način, da sem pilil in žagal pesem toliko časa, dokler so jo otroci končno znali. O kaki pevski metodi še slišal nisem; ista se ni niti omenila na učiteljski in metodičnem pouku. Poučevali smo torej, vstopivši v prakso, tako, kakor so nas poučevali naši učitelji v ljudski šoli in kakor se nemara poučuje petje že več stoletij. Kaj radi pa smo primerjali v drugem pouku napredek v metodi z načinom pouka, katerega smo uživali sami v svoji ljudskošolski dobi in čutili smo, v koliko nadkriljujemo prejšnjo dobo. In to nam je dajalo spet nov pogum. Tudi danes je še slika približno ista. V vseh predmetih napredujemo glede učne uravnave in morda edini predmet je še petje, kjer smo ostali na stališču, na katerem so že bili stari šomaštri, ki se na njih drugače kaj rado pomilovalno pogleduje. Da je temu tako, o tem se lahko uverim vsako leto pri novovstopivših učencih v učiteljske, kakor tudi v gimnazijo. Kar se pri teh najde, je pač pevska tabula rasa; izjemo delajo le tisti, ki so se privatnim potom učili glasbe in ti pridejo navadno iz takih trgov in mest, kjer se že v večji meri goji glasba. Tudi učenci meščanskih šol se ne razlikujejo v tem oziru mnogo od drugih učencev, kajti le na nekaterih meščanskih šolah imajo urejen pevski pouk. To je nekako slika uspeha pevskega pouka v naši ljudski šoli.

Hočem pa podati drugo sliko! Dobil sem jo ob priliki svojega potovanja v Švico l. 1905. Nisem imel v mislih nastopiti kako učno potovanje, ampak razvedriti sem se hotel in ogledati si krasoto te dežele. Ko se izprehajam neko nedeljo predpoldnem ob curiškem jezeru, vabijo ravnokar zvonovi bližnje cerkve k službi božji. Vstopim v cerkev — seveda v helvetsko. Služba božja se je kmalu pričela s tem, da je organist zaigral na orglah daljšo koralno predigro, ki pripravlja tematično na sledeči koral, ki se bo pel. Vse je tiho in pazljivo sledilo zares umetniškemu predavanju na orglah. In kar se sliši pri nas le pri kakem večjem cerkvenem koncertu, to je tukaj bistven del službe božje. Ko so orgle nehale, je zapela cela cerkev več kitic koral; pa kako? V čveteroglasnem mešanem zboru. Ko bi tega ne bil sam slišal, ne bi verjel, da je kaj takega mogoče. Takoj se mi je rodila misel, da to drugače ni mogoče doseči nego potom šolskega pouka, kajti popeval je vsak svoj glas po notah iz liturgične knjige. Po pridigi se je pel še drug koral in kot zaključek službe božje je zaigral spet organist-umetnik. Cerkev se je izpraznila še-le, ko je on končal.

Ko nadaljujem svoj izprehod, premotrivam vse to, kar sem slišal in videl ter sklenil sem, darovati nekaj časa v to, da se proučim o razmerah glede šolskega pouka v tej deželi. Kmalu poiščem bližnjo šolo ter si jo ogledam. Ko najdem skoraj v vseh učnih sobah klavirje oz. pianine, ter stenske slike za pouk petja po notah, sem se uveril, da sem pravilno sklepal, ko sem poslušal v cerkvi ubrano četeroglasno petje. Sluga mi pove, da se nahaja učiteljišče v bližnji vasi Kūbnacht in sklenil sem, da obiščem ta zavod prihodnji dan, ter da prisostvujem glasbenemu pouku. Sklep sem izvršil. Predaleč bi pa segal, ko bi hotel opisati vtiske, ki sem jih tam dobil. Glasbeni pouk se giblje seveda docela v drugi smeri nego pri nas; naglašuje se predvsem temeljita tehničnoumetniška naobrazba na godalu (vijolini ali pa klavirju) ter usposobljenje za vodstvo pevskih zborov. Učnih ur je seveda vsled tega mnogo več kakor pri nas in ker se instrumentalni pouk vrši v malih oddelkih (4 do 6 gojencev v eni uri, v klavirju samo 3), so nameščeni na zavodu tudi trije glasbeni učitelji. Za vajo dobivajo gojenci klavirje na dom ali pa se vadijo na zavodu po 3 do 4 ure na teden. Glasbeni predmeti zavzemajo enako mesto z drugimi predmeti in reforma, za katero se tam stremi, je, da bi se odgojeval vsak gojenec tudi docela individualno, kar pa bo seveda zahtevalo še večjo pomnožitev ur. Učitelji na deželi vodijo tudi pevske zборе in da se poprej že uvedejo v društveno življenje, imajo že gojenci med seboj pevsko društvo, katero ob raznih prilikah javno nastopa. (Isto velja še o telovadnem društvu.)

Tudi ljudsko šolo sem obiskal in sicer v curiškem predmestju. Večina šol je tukaj mešanih; tudi poprej omenjeno učiteljišče je bilo mešano glede spola. V upravi šole me je iznenadilo predvsem to, da je zavod samostojen in si učiteljstvo voli vsako leto le svojega hišnega predstojnika (Hausvorstand), ki vodi le administrativni del. Prvi pogled na urnik je dokazal, da zavzema petje drugo mesto nego pri nas. Dve pevski uri na teden in to ne morda šele proti koncu šolskega pouka. Spremenil se je za ta dan urnik v toliko, da so sledile pevske ure zaporedoma tako, da sem mogel biti pri pevskem pouku na vseh stopnjah tega zavoda.

V elementarnem razredu ni petja, pač pa že v drugem razredu. Poje se tukaj po sluhu in goje se metodične vaje v izobrazbo sluha. Otroci so stali spredaj pri tabli okolo učitelja. Ta je uporabljal le piščalko v intonacijo; gosli se tam ne uporabljajo več pri pevskem pouku ker jih tudi več treba — ni. Ljudstvo je povsem že tako glasbeno izobraženo, da se upošteva v šolskem pouku predvsem le samostojnost. To je seveda sad stoletnega sistematskega delovanja na polju ljudske glasbene prosvete.

V razredu srednje stopnje se je popevalo po notah, obravnavale so se pevske vaje in pesmi, kakor tudi vaje v zadevanju interval na podlagi števil. Dotične vaje vise kot stenske slike v vsakem razredu. Da je imel vsak učenec pesmarico z notami v rokah, mislim, da mi ni treba omeniti. Uči-

teljica je uporabljala le piščalko v intonacijo, ter taktirko, s katero je vodila zborovo petje.

Na višji stopnji (sekundarne šole, ki odgovarja naši meščanski šoli) je obravnaval učitelj nanovo pesem, katere še učenci niso peli. Oba glasa je zvežbal približno v 20 minutah. Le takrat, če je bilo treba, posluževal se je klavirja. S klavirjem je tudi spremljal pesmi, ki so se ponavljale. Čitanja not in pevanja po notah so učenci že tako veščji, kakor po drugod čitanja. Vse je delalo z veseljem in uspehi so bili tudi vredni truda. Ko sem izvedel, da se povsod, tudi na deželi, v tem smislu deluje, prišle so mi v misel svetopisemske besede: Idi, in stori tudi ti tako! Začel sem, v kolikor pripuščajo razmere in učni načrt, in ni mi žal. Vsaj obrazi učenčevi mi pričajo o tem, kakor tudi zanimanje gojencev za preosnovo predmeta. Če sem pa še potegnil kakega nevernega Tomaža za seboj in ga uveril, da mora biti povsod enkrat začetek, mi tudi ni žal, da sem spisal te vrstice.

Kako pišimo krajinska lastna imena?

Dr. Jos. Tominšek.

1.

Vse imena krajev, vasi in mest, človekov in nečlovekov, ovc in kozlov, konjičev in osličev tako pisati, kakor ob času Abrahama a St. Clara — učiti in peti, bobnati, trobiti in žvižgati v celih kardelih, kakor le 3—5 oseb razume, tisti jezik narbolj zanemarjati, ki je beseda vsih učencev ali celega naroda... tolovaje in roparje osrečevavce klicati... kako se kliče to pleme „napredvanja“ v devetnajstem stoletju?“ — Tako kliče Zgodnja Danica l. 1863, str. 191., ogorčena nad vrvenjem, ki je na vseh poljih in puščah narodnega življenja tedaj nastalo. „Moderna“, „napredna“ pisava je postajala geslo, a praktični urednik „Danice“, neumorni in grčavi Jeran, je uvaževal stopnjema le to, kar je bilo po godu njegovim gojencem, preprostemu ljudstvu. Zato je na isti strani v nekem drugem sestavku zagovarjal govorico svojega „ljudstva“, češ, ni mu treba „zabavljati, ... kakošni gorjanci in kraševci so, ko imajo pa — ne mara — več izvirnega v svoji besedi ko osmukani ravnici“. — In pod črto opozarja slovenske jezikoslovce na nove „slovenske Atene“, namreč na Poljansko dolino na Gorenjskem, kajti tam se nekatere besede izgovarjajo še čisto po staroslovenskem (!), n. pr. „svjat“ namesto „svet“! Torej sega ta ponos še preko Abrahama a St. Clara!

Kako bi bilo uredništvo „Danice“ rado, da bi se pisala krajevna lastna imena, moremo sklepati iz prav šaljivega sestavka v prvi številki istega letnika (1863), kjer vošči „Kum svojemu tovarišu Triglavu veselo novo leto“. Kum piše Triglavu med drugim: „Ne boš mi zamiril, če ti bom katero malo ofračno povedal; saj veš našo dolensko šego, zlasti kadar kapljico marnja pod kapo dobimo, de znamo ,tūde kako nabrušeno povedati‘... Čudim se tvoji mogočnosti, s katero kraljuješ nad svojimi brati, Grintovcam, Storam, Blegašam, Starim in Mladim verham in ne vem, kako se vsim drugim pravi“. Zato se spodobi, da vošči Triglavu kaj imenitnega, in sicer:

„Govori se, de tudi tvoji, kakor mnogi moji podložni so premalo domorodni, so zaverгли lepe šege svojih očetov... Vošim torej, de bi ti tam gori kje med Rakitovcam, Ljubnikam in Šmarno goro zakuril veliko germado, na kateri bi vso nališpanost, šopirnost in gizdost požgal. Tudi z Dolenskiga, n. pr. od Šentvida... in od drugod, ti je bomo narmanj trideset tavžent centov na ,tajselnih‘ pripeljali. ,To bo ogij!‘ Nadalje ,vošim, de bi vse Gorence z domorodno Savico napojil, narodni razdvoj pa v bohinjskim jezeru... vtopil“, vse nečistnike pa v blejskem jezeru očistil in okopal“, in da bi v „zakleti gojzd“ na Grintovcu „pregnal in upanal vse umazane romane, garjeve pesmi in kar se sicer kužljivega pritepe v našo snažno domovino“; kajti pri nas nihče ne prepeva „Kerkinega blata in ljubljanskega močirja“.

Vneme in dobre volje je „Danica“ torej imela dovolj in držala se je trdno svojega načela: prvo je umljivost, šele drugo ,pravilnost‘, kakršnakoli. Da se za formalnosti, naj se li piše „Novo mesto“ ali „Novomesto“ itd., ni brigala kdove kaj, je povsem umljivo; res stoji na str. 198 prvi način, na str. 254 pa drugi; takisto smo že zgoraj čitali „Šmarna gora“, „Stari verh“, pa „Šentvid“, „bohinjsko jezero“, „Kerkin“ pa „ljubljski“. Podobno nenotnost zasledimo, kamorkoli pogledamo v tem letniku; vendar je očitno najpriljubljenejši tipus „Novo mesto“, n. pr. Beli grad (str. 23), Sveta gora (91), Gornji grad 164), Belski mostič (Möllbrucken 285), Bela peč (287); včasih opažamo nedoslednost: „Iz Slovenskih goric, oziroma gričev“ (str. 127, 221), nasproti „Iz slovenskih Goric“ (76). Zadnji zgled je posebnost „Danice“: začetni pridevnik pisan z malo začetnico, naslednji samostalnik z veliko; razen navedenega še n. pr. „od stare Loke podal sem se proti Černigrobu“¹⁾; podobno čitamo na str. 207: „V novem Jorku je bilo meseca mal. serpana hudo rogovilstvo“; torej „stara Loka“, „novi Jork“ (= New York)! Potemtakem bi mi morali za pisavo postaviti še eden vzorec: „novo Mesto“. Da, niti to bi ne bilo dovolj! kajti Danica piše, kakor smo videli,

¹⁾ Pisatelj si ime znane cerkve nad Škofjo Loko: Crngrob razlaga iz „črn“ in „grob“, zato si je prikrojil njeno ime. Fr. Levčec nas je mnogo let pozneje (v Planinskem Vestniku 1896, str. 75.) poučil, da je beseda nastala iz „Zu Ehrengrob“.

tudi „blejsko jezero“ (takisto str. 196), „bohinjsko jezero“, „ipavska dolina“ (102), „car in zedinjeni greki“ (t. j. Grki, 167); „resničen pogovor nekega otroka z judom“, torej naravnost z malo začetnico, lahko bi rekli po vzorcu „novo mesto“! Ako še privzamemo „Sveto Kri“ (= Heiligenblut, 113), potem lahko rečemo, da pripoznava „Danica“ l. 1863. v teoriji vse te tele pisave: Novo Mesto, Novo mesto, Novomesto, novo Mesto, novo mesto! Petero načinov! Le enega še manjka: „novomesto“ ...

Pri pisavi lastnoimenskih pridevnikov takisto ni najti edinstvene pisave: Na str. 21. čitamo dopis iz Mariborske okolice, na str. 57 je omenjen „cerkveni Tridentinski zbor“, a na str. 91 se poroča o silnem „kitajskem cesarstvu“, na str. 53 in 64 o „Ijubljanski, kerški, lavantinski, goriški“, na str. 57 pa o „Goriški“ (nad) škofiji.

Tudi v drugih ozirih ne zapazimo enotnih načel. Na isti strani 21. čitamo dopis „Iz Marburga“ in takoj za njim dopis „Iz Mariborske okolice“; na str. 158. se govori o „Insbruku“, na str. 113. je Heiligenblut preveden v „Sveta Kri“, na str. 255. čitamo o Monakovem, stran 254. nas pelje v „Draždane ob Labi“, in na str. 273 pridemo „Iz Lipskega v Vajmar“, enkrat se piše „Štirsko“ (str. 19), enkrat Štajersko (str. 23), „Neapel“ je posnet po nemščini (str. 119), Ratisbona (str. 19) je vzeta od Slovanov.

Kakega količkaj enotnega principa pri pisavi zemljepisnih lastnih imen tedaj torej ni bilo. Izbral sem si nalašč leto 1863. in nalašč „Zgodnjo Danico“. V šestdesetnih letih preteklega stoletja stoji naš jezik in naše slovstvo baš na preobratišču: „stara“ doba se še ni končala, nova („moderna“ — Mladoslovenci!) še ne prav začela; Stritar, Levstik, Jurčič še le vstajajo, Janežičeva slovnica postane jedva s tem letom jezikovna glasnica, „Glasnik“ bi bil rad „moderen“, a ne ve prav, kako, za „Zvon“ še ni niti bron pripravljen; „domača hrana“ „Novic“ in „Danice“ tekne širšim slojem še najbolj; vendar se je njena priprava še zelo izpremenila izza let 1843. in 1848., ne da bi se tega pisci in bralci prav zavedali: mi, ki opazujemo razvoj, to zapazimo z občudovanjem. Po šestdesetnih letih nastopi drugačna doba, doba odpora proti „modernosti“ in baš zato načelna gonja za njo na drugi strani. Leta 1863. pa so trije dirigenti slovenskega jezika in slovstva — Bleiweis, Jeran, Janežič — bistveno še edini; vprav to leto je bilo prikladno za še enkratno — in skoraj zadnje — zedinjenje vseh duševnih mas, slovenskih in slovanskih: slavila se je tega leta Ciril-Methodova tisočletnica! — Za označbo nekakega „ljudskega glasa“ tedanje dobe — za naš slučaj v jezikovnem oziru — pa je „Danica“ kakor nalašč. Ona je ostala pri „starem“ vselej toliko časa, dokler „novo“ ni splošno prodrlo, tako da lahko rečemo: kar je zmagalo v „Danici“, to je zmagalo povsod. Ta konservativnost v zvezi z iskrenim prepričanjem in neomajno zvestobo napram vsemu, kar je bilo spoznano za pravo, je važno merilo za presojo ondanjih razmer.

Na podlagi „Danice“ torej moremo glede našega vprašanja o pisavi geografskih imen konstatovati: vladala je v oni prehodni dobi popolna nesmotrenost: pisalo se je naravnost na vse načine. Že iz tega sklepamo, da je doslej vladala doba poizkusov in nabiranja, a da bo odslej morala nastopiti doba odbiranja, dokler naposled ne prodre kako enotno, če že ne eno načelo.

(Pride še).

Repatice ali kometi.

Po različnih virih posnel *Erzé*.

I.¹⁾

Bilo je leta 1899. neke novemberske sobote, ko so mi v šoli otroci vsi plašni pravili, da bo v nedeljo sodni dan. Zemlja bo bajé trčila ob zvezdo ter se bo razletela. Mladino sem skušal pomiriti s kratko razlago, da se v nedeljo ponoči ne bo kar nič hudega zgodilo. Nasprotno. Ako bo nebo jasno, bomo gledali nebroj prelepih zvezdnih utrinkov. Kajpada mi otroci niso verjeli. Preden sem jih popoldne izpustil, sem jim še zabičal, naj le čisto gotovo izdelajo dano jim domačo nalogo. Izgovor: „Sem mislil, da bo sodni dan, pa nisem napravil naloge“, ne bo držal. Jaz bom v ponedeljek točno ob tri četrt na 9 v šoli.

Ej, kako posebno lepo je naše zvezdnato nebo v brezmesčnih jasnih nočeh. Pa je že križ z zvezdami. Naj se ti popelje katera! Pri vsaki vožnji naznanja bajé tista-le lučka, da je umrl ubog zemljan ter se je preselil iz doline solz tja v elizij. Včasih se ti pa zvezde utrinjajo, kakor bi bile obsedene. Ljudstva je strah; križa se in stoka, meneč, kaj bo. Ako se pa na nebu zapazi s posebnim sijem obdana zvezda, od katere se daleč tje pod nebo vleče svetel rep, takrat pač upade neukemu človeku vsa njegova morbitna rabsodnost in treznost. S strahom in trepetom gleda to nenavadno prikazen: križa se pred nastalo repatico.

Še dandanes veruje ljudstvo v različne vraže, da povzroča prikazen kometa najrazličnejše zle posledice. V prejšnjih stoletjih je ta prazna vera še bujnejše šla v klasje.

Nekaj historičnih dokazov.

¹⁾ Prva 2 dela te razprave smo objavili že v 11. št. XXX. letnika. Ker pa se je tam kaj vrnilo več tisk. pogrškov in ker nam je na tem, da dobe tudi novi naročniki razpravo v celoti, ponatisnemo še dotična dela enkrat.

V srednjem veku je bila znana kitica, ki je ljudem govorila o grozovitih posledicah, katere povzročuje prikazen kometa. Evo je:

Acht Hauptstück sind, die ein Komet
Bedeut', wann er am Himmel steht:
Erdbeben, Pest, Krieg, Wassernot,
Teurung, Änderung, Hunger, eines Herrn Tod.

Komet, ki se je prikazal l. 942., je bil „träffentlicher sterbend und schelmentod an vych und thieren“.

V 15. stoletju so prihrumeli Turki iz Male Azije. Zrušili so vzhodno rimsko cesarstvo in prodirali dalje proti zapadu. Leta 1532. se je na nebu prikazala repatica. Ljudstvu je bila kaj dobrodošla. Toda zakaj? Nad Turčina so jo bili namreč pognali na ta način, da je papež Klement VII. repatico kratkomalo preklel in jo je poslal nad Mosleme rogovilit in razgrajat.

Kometi so bili po takratnem naziranju božji seli, ki so oznanovali v različnih podobah različne kazni. Ljudska domišljija je videla v prekrasem kometovem repu grozeč meč, butaro šib ali pa metlo.

Bilo ni vse eno, od katere strani se je prikazala repatica, kam se je pomikala, nad katero deželo ali naselbino je obstala. Leta 1653. je komet „povzročil“ v Švici kmečki punt. „... die Landleuth ließen gegen ihren Oberkeiten einen großen unwillen verspüren, da entstund ein Comet... Darbei zu notieren, daß dieser Comet zu Zürich wegen beständig trüben Wetters niemahle hat können gesehen werden: also ist auch ihre Burschaft Anno 1653 still gesessen.“

Novembra l. 1680. se je prikazal komet. V nekem takratnem norimberškem listu se čita o njem med drugim tako-le: „Man findet sowohl in heiliger Schrift als auch andern glaubsichern Historien, daß sooft der allmächtige Gott die Sünden einiger Erd-Bewohner zu bestraffen sich entschlossen: Er solches zuvor aus mild-väterlicher Langmut entveder durch wahre Propheten oder entsetzliche Wunder ankünden lassen; hat sothane Warnung gefruchtet und ist eifrige Buß und Bekehrung erfolget, so ist auch die angedrohete Straff abgewendet im widrigen aber unfehbar vollzogen worden... Als hat Er nun abermalen an dem hohen Himmel eine erschrockliche Fackel, Ruthe und Schwerdt, zu einer gütigen Warnung für den anoch bevorstehenden Unglück aufgesetzt; Damit.... dieser grausame, fürchterliche.... Comet einige Entsetzung und Veränderung in den Sündverstockten Gemüthern auswürken und die nunmehr abgeurtheilte Sünden-Straffen durch herzliche Reue und Buß zurückgezogen werden möchten...“ Za tem sledi opis repatice. Spis končuje s sonetom: (izvleček)

„List-, Lust-, Laster-voller Sünder. Sih auf, wie dich übersteigt diese bleiche Feuerrakete...
Ach es redet ohne Rede GOTT durch diesen Straff-Propheten
Ruthe, Schwerdt, Gift stehen fertig, dich o böser Mensch z schlagen
Mit Krieg, Armut, Krankheit, Sterben, und mit allen Jammer Plagen...“

Ta repatica je bajé povzročila, da je v Rimu „neomadeževana“ kura znesla jajce, na katerem je bil vpodobljen ta komet.

Leta 1665. je zaukazal virtemberški vojvoda Eberhardt vsled takrat se prikazavšega „nachdenklichen Kometenkerns“ tri „ausführliche absonderliche Kometen-Bußpredigten, damit der Schöpfer nicht mit denen vorhandenen Strafen wirklich hereinbrechen möge“.

V prejšnjih dobah še niso imeli tako občutljivih priprav na zvezdarnah, o spektralni analizi še ni bilo nič znanega, tudi še niso poznali fotografovanja. Vse se je naslanjalo le na domnevanja in astrologija s svojo lažnjivostjo je kraljevala.

Dovolj o tem!

K stvari!

II.

Zunanja oblika kometa se deli navadno na dva dela: na glavo in rep. Pri natančnejšem opazovanju se vidi, da je sredina glave najbolj svetla: imenuje se zrno. Obdano je z manj svetlim žarečim meglenim ozračjem, ki se zove ovoj. Rep je podoben votlemu stožcu, kojega konica tiči v kometovi glavi in je ž njo vred obrnjena proti solncu, a osnovnica od solнца proč. Toda niti oblika ovoja, niti oblika repa ni pri vseh kometih enaka.

Meglen ovoj je včasih podoben krogu, včasih ima podobo dolgih na različne strani se dvigajočih plamenov, včasih zopet je sličen kladivu, sploh je lahko najrazličnejše oblike. Rep je včasih podoben razprostrti pahljači, včasih krogu, ki je razprostrt okolo glave liki sij nad svetnikovo glavo. Nahajajo se tudi kometi brez repa. Skozi zrno se ne vidi. Pač pa se včasih zapazi, da sta ovoj in rep posuta z zvezdicami. Te zvezdice so daleč unstran kometa. Sijejo torej skozi kometov ovoj in rep. (Kdo že ni opazoval nad svetnikovimi glavami vpodobljenih sijev z zvezdicami!) Včasih se prikažejo kometi z dvema, tremi ali še več repi.

V začetku je kometovo zrno temno in komet brez repa. Črez nekaj časa zažari zrno in komet dobi rep. Čim dalje stoji komet na nebu, tem jačje žari zrno in v tem večjem obsegu se razvija rep. Včasih narašča rep z izredno brzino. Komet, ki ga je Newton opazoval l. 1680., je dobil v treh dnevih 225 milijonov km dolg rep, kateri je narastel na 415 milijonov km. Ta daljavo bi presezala polovico Jupitrove oddaljenosti od solнца, koja znaša 777 milijonov km. Leta 1744. se je prikazal komet z 28 mil. km dolgim repom. Človek bi prehodil to daljavo v okolo 890 letih. Leta 1843. se je prikazal komet s 320 mil. km dolgim repom. Premostil je oddaljenost Martovo od solнца. Po takem mostu bi ekspresni vlak drdral črez 300 let, da bi dospel od enega konca do drugega. Posebno lepo razvit rep je imel komet, ki se je prikazal l. 1882. Prvi komet je tičal v drugem, slabejem, kakor v megleni cevi. Repatice so tudi različne po velikosti glave. Nekatere

so tako majhne, da se s prostimi očmi ali sploh ne, ali pa le komaj vidijo, nekatere zopet so precejšnje velikosti. L. 1811. je Herschel meril rdeče zrno takrat se prikazavšega kometa in je našel, da je imel premer 207.000 km dolgosti. Zrno je bilo obdano s 301.000 km širokim, temnosivim ovojem, skozi katerega so se opazovale tudi manjše zvezdice. Ta ovoj je obdajal še drug, 110.000 km širok. Premer glave je znašal 1,040.000 km.

Črez nekaj časa začne svetloba zrna pojemat in rep se krajšati. Nazadnje ugasne zrno, rep se izgubi in komet izgine.

Zunanost kometa: glava (zrno z ovojem) in rep.

(Dalje.)

Književna poročila.

Opasno djelovanje električnih struja na čovjeka i prva pomoć u slučaju nesreće. Napisao prof. dr. St. Plivelić, Zagreb 1909. Vlastita naklada. Tisak Dioničke tiskare. — Dandanes je že v vsakem večjem mestu elektrarna, a tudi v manjših krajih se nahajajo podjetja, ki uporabljajo elektriko. V tihi gorski dolini človek ni več varen pred elektrovodnimi žicami. Zato je Plivelićeva brošura prav aktualna. Pisatelj navaja v I. poglavju nekaj primerov nesreč vsled električnega toka (struje). V II. razpravlja faktorje, od katerih je odvisna opasnost (nevarnost) električnega toka. V III. nas pouči, kako se izognemo električnemu udarcu; v IV., kaj nam je storiti pri ponesrečenju. V. poglavje prinaša zdravniško razlago nevarnega delovanja električnega toka. Zadnje poglavje omenja nekatere zanimive slučaje, kjer močni toki niso nevarni, kar je odkril v Ameriki živeči Hrvat Tesla. — Iz navedene vsebine je razvidno, da je ta poljudno pisana knjižica koristna vsakomur. Potrebna je zlasti za učiteljske in srednješolske knjižnice. Dobiva se pri pisatelju v Mitrovici (Slavonija) in stane 1 K.

Fran Vajda.

Pesmarica. Zbirka pesmi za ljudsko šolo. Sestavil H. Druzovič. — Dunaj, v c. kr. zalogi šolskih knjig. Cena: I. del 30 vin., II. del 50 vin., III. del 70 vin.

S to Pesmarico nam je poklonil priznani strokovnjak na glasbenem polju učilo, ki obeta po svojih psihološko-metodiških vrlinah v pouku ljudskošolskega petja najboljših uspehov. Smatrati jo je kot praktični del k njegovemu, že l. 1906. izšlemu posebnemu ukoslovju petja.

Pri pouku petja v ljudski šoli je prevladal dosihdob večinoma suhoparni mehanizem; petje se je poučevalo največ po posluhu, kar se s stališča

današnje moderne pedagogike, z ozirom na uvaževanje psiholoških momentov in vedno rastoči pomen umetniške odgoje ne da smatrati za kaj boljšega kakor za mehanično vbijanje učne snovi, recte: dresuro. Redke so bile šole, kjer se je gojilo petje na podlagi not s pridom tako, da so dospeli učenci v ljudskošolski dobi do samostojnosti in razumevanja pevske tvarine. Mehanično zapomnjevanje pevske tvarine pa je po mojem mnenju tudi vzrok, da navidezno dobri uspehi v petju ne segajo baš markantno v izvenšolsko in poznejše življenje otrok, marveč opaža se celo, da hoče veselje do petja med ljudstvom nekako pojesti. Bodi pa temu kakorkoli, gojiti smemo upravičeno nado, da bosta vneto za izvenšolsko petje zopet in mnogo bolj, ko mehanični pouk na posluh, podnetila dva momenta: posebna goja narodne pesmi, ki se zlasti zadnja leta naglaša in poleg nje predvsem psihološko zasnovana metoda ljudskošolskega petja, ki privede učence brez velikih težav do sposobnosti, da popevajo več ali manj samostojno po notah, da razumevajo pevske snov in da se jim zbudi čut za umetno pesem. Učitelji petja smo dobro čutili instinktivno neko vrzel, — a dolgo ga ni bilo, ki bi jo zadelal, nam podal uporabno teoretično navodilo ter tudi v praksi pokazal pravec.

Temu nedostatku je odpomogel g. Druzovič; sedaj so nam poprej nesigurna pota metode več ali manj jasna. Njegovo delo, — ki ga hoče v bodoče še izpopolnjevati, — je plod ne le lastne temeljite strokovne nabozbe, ampak tudi večletne izkušnje baš v ljudskošolski praksi; zato ima vrednost. — Že l. 1904. je zbudil o opriliki okrajne učiteljske konference v Ptujju občo pozornost, ko je nastopil s svojimi učenci pred zbranim učiteljstvom ter podal nekaj lapidarnih učnih slik o metodičnih vajah na nižji stopnji ter izvedel par harmoničnih in drugih vaj kakor tudi dvoglasnih pesmi po notah. Vsakomur, ki je takrat posvetil stvari dovolj zanimanja, moral je biti jasen Druzovičev smoter ljudskošolskega petja: vežbanje istega raz umetniško stališče do samostojnosti učencev in razumevanje pevske tvarine. Za enakim smotrom gredo dandanes težnje tudi v drugih predmetih ljudske šole, n. pr. v risanju in v spisju.

G. Druzovič je takrat na mnogostransko izraženo tozadevno željo obljubil, da poda v doglednem času svojo metodiko in naposled Pesmarice širši javnosti; dani besedi je bil zvest. „Posebno ukoslovje petja v ljudski šoli“ in „Pesmarica“ nudita ljudskemu učitelju možnost, da doseže v petju prav lepe, in kar je poglavitno, trajne uspehe. Naglašam pa že na tem mestu, da se naj vsakdo, ki hoče prav razumevati Pesmarico ter pravilno postopati pri pevskem pouku, poprej poglobi v njegovo metodiko iz l. 1906. in jo temeljito prouči!

Tudi v nemškem jeziku je izšla v minulem letu njega metodika petja; o nje kakovosti se izraža mestni šolski nadzornik J. Göri v Gradcu tako-le: „Das Büchlein ist in gesangmethodischer Hinsicht eines der besten, das ich in Händen hatte. Es enthält alles, was ein Gesanglehrer wissen muß. Besonders eingehend ist das Singen nach Noten behandelt. Die Schrift sei Lehramtszöglingen und jungen Lehrern, ganz besonders solchen empfohlen, die sich auf die Lehrbefähigungsprüfung vorbereiten.“ (Vide št. 12 „Päd. Zeitschrift“ iz l. 1909, str. 114!) A oglejmo si posamezne dele Pesmarice natančneje!

I. del vsebuje zbirko 48 pesmic, zbranih po metodičnih načelih: od lažjega do težjega, da so primerne duševnemu obzorju otrok te stopnje in da se uvažuje koncentracija pouka. Pesmice so melodijozne in ljubke ter imajo muzikalno vrednost. Učenci te stopnje jih jako radi popevajo. Priznati moramo, da še takega blaga za elementarno stopnjo doslej nismo imeli. Poleg že označenih lastnosti pa so nanizane oziroma razvrščene prav smotreno, da služijo obenem kot praktična uporaba metodičnih vaj I. skupine, t. j. posluha, ritma, dinamike, razširjanja in izobrazbe glasu. Želeti je le, da gosp. Družovič v novi izdaji vplete v to zbirko tudi one mične pesmice, ki jih je priobčil na str. 55.—58. svoje metodike. Gospod sestavitelj pa je imel tudi spretno in večče sotrudnike, ki so: E. Adamič, D. Serajnik, pokojni Volarič, A. Stupca in drugi; nekatere pesmice so češke, ena celo maloruska. Na Začetnico in II. Čitanko se je oziral gosp. Družovič po možnosti, vse pa se ipak ne da znesti na en kup, ako ima človek pred očmi vzvišen smoter.

Če goji učitelj poleg teh pesmic v 2. šolskem letu še metodične vaje 1. skupine (glej metodiko!) na podlagi številčk, mu pač na srednji stopnji ne bo težko nadaljevati na isti način metodičnih vaj 2. skupine (harm. vaje), pojasniti in ponazoriti na analitični način temeljem normalne pesmi najvažnejše pojme iz sestava in pisave not ter uvesti učence po potu sinteze v petje po notah in sicer enoglasno.

Temu naposled označenemu namenu ima služiti II. del, ki ima dva glavna dela: a) petje po notah in b) petje dvoglasnih pesmic po sluhu, ki pa se naj po možnosti obravnava oba sporedno. Na čelu tega zvezka so predvsem pravila o pisavi not, kar je celo umestno. Dasi je petje po notah v učnih načrtih predpisano še le od štirirazrednih ljudskih šol naprej, vendar si ne morem kaj, da priporočam vaje v tem zvezku tudi za nižjeorganizovane šole, sicer nas višjeorganizovane šole prekose tudi v tem predmetu ravnotako kakor glede Schreiner-Hubadovih Čitank, ki nočejo izlepa iziti za nižjeorganizovane šole. — O II. delu Pesmarice nekaj opazk!

Namesto polovna nota (pavza) bi se bolje prilegal izraz „polovična“. Navodila oziroma skice za taktiranje so hvalevredne. Vaje so postopne in „skokoma“, kratke in mestoma melodijozne; njim podloženo besedilo je v pedagoškem oziru srečno izbrano, za apercepcijo vsake sledeče vaje je poskrbljeno. Poočitovanje intervalov oziroma C-škale z lestvico je dobro. Pevske vaje po notah začne gospod Družovič načeloma z \bar{g} , ne kakor mnogi metodiki s \bar{c} , ker ton \bar{g} leži nekako v sredini glasovnega obsega učencev. Na tej stopnji obravnava tone v glasovnem obsegu vadi pa tudi že na 14. strani trizvok, kar je umestno. Na 13. strani je vaja, ki obravnava v njej nanovo ton \bar{f} : ta vaja pa po izpovedbi praktičarjev potegne učenca v F -dur, da poje \bar{be} mesto \bar{h} , kar je čisto naravno, ker se z \bar{f} začinja. Bilo bi boljše, da vzame gosp. Družovič v novi izdaji za tonico \bar{g} ter od tega tona, ki mu je učenec že dodobra vajen, preide k navzdol sosednemu \bar{f} . Glede razvoja tonove vrste pa zasluži njegova metoda priznanje baš tako kakor prof. Lavtarjeva metoda računskega pouka. Namesto izraza „predtakt“ bi bolje ugajal izraz „vzmah“.

Kar se tiče dvoglasnih pesmi (24) so vse prikupljive ter prikladne za to stopnjo; zlasti je bila srečna misel, da je sprejel v zbirko i Volaričeve,

ki je umel tako dobro pogoditi širjim slojem ugodne napeve. Vobče pa: čast vsem sotrudnikom pri tej zbirki! Med dvoglasnimi pesmimi pa je ona sub št. 11 („Lastovki v slovo“) po narodni tako prenarejena, da ni več narodna; zlasti zadnji motiv ni s prejšnjimi v skladju. Tako narod te pesmi sploh ne poje. Obžalovanja vredno je, da je gospod Druzovič pozabil na vzneseno „Lepa naša domovina!“ in da vobče ni črpal iz zaklada hrvatskih narodnih pesmi. Cesarska pesem se da dvoglasno sicer lepo peti — a najveličastnejša je unisono. Nakratko bi dostavil: Vzami, proučuj in uporablaj! Povoljni uspehi ne bodo izostali; odvisni pa so od smotrenega, enotnega postopanja v vsej šolski dobi ter od vneme in ljubezni učitelja do predmeta in — dela.

III. del. V tem zvezku se nadaljuje, izpopolnjuje in završuje snov, ki se je podavala v prejšnjih dveh delih. Vaje po notah se združujejo s pevanjem dvo- in triglasnih pesmi v organsko celoto. Razširi se tonova vrsta navzgor in navzdol, goje se harmonične vaje, durove škafe do *Es* ozir. *A*, dalje obravnava ta del razne znake in nove, težje taktove načine, predvsem za dvo- in triglasno petje in nekaj kánonov. Eno-, dvo- in triglasnih pesmi je skupaj 60, kar poleg vaj po notah in razlaganja pevske teorije za višjo stopnjo popolnoma zadostuje. Narodni pesmi je dal gosp. Druzovič precej prostora, v novo zbirko pa lahko sprejme še več narodnega blaga oziroma nekatere že povsod udomačene morda nadomesti z manj znanimi. Izborna misel je bila, da je uvrstil „Mlade vojake“ — to mladinsko marzeljezo; domoljubje pa bo netila in krepila lepa Novotnyjeva koračnica „Krasen pogled je na ta božji svet“. Triglasne pesmi so večjega pomena za muzikalno izobrazbo nego za petje kot tako, ker ljudstvo poje navadno eno- in dvoglasno — tako meni gosp. Druzovič v svoji metodiki; jaz pa trdim, da so važne za razne prireditve, ter naredo na občinstvo boljši učinek od dvoglasnih.

Snov je gosp. Druzovič omejil na najvažnejše in najpotrebnejše ter jo je ob količkajšnjem trudu v ljudskošolski dobi mogoče obdelati. Ako dostaje časa, še lahko izbira učitelj pesmi iz Kosijevih „Šopkov“ ozir. vadi „Venčke“. Končno se tudi ne sme prezreti dejstvo, da sta gđc. L. Poljanec in gosp. L. Černej preskrbela za nekatere češke oziroma nemške pesmi dobro uspele prevode. Cast jima! Poudarjati se mora, da je gosp. Druzovič najstrožje postopal pri izbori pesmi, kar je bilo toliko težje, ker je moral imeti pred očmi glavni svoj smoter: na psihološki podlagi zasnovane, metodiško urejene vaje v dosego zmožnosti in razumevanja petja po notah. — Pesmarice bodo vrlo služile ne le ljudskošolskim, marveč učiteljem petja vobče; za moške zборе bo le še potrebno vaditi petje po basovskih notah na isti način. Tako smemo res upati, da se sčasom povzdigne šolsko in ljudsko — sporedno tudi cerkveno petje na deželi na višjo stopnjo.

Prav lično se prezentuje zunanja oblika Pesmaric; papir je močan in gladek, note so gravirane (ne stavljene), vsled tega lepe in jako razločne. Graviranje not sicer delo podraži, vzlic temu je cena posameznim delom razmeroma nizka, kar pa ima svoj vzrok v prvi vrsti v tem, da je Pesmarica namenjena v roko učencem — slično kakor dr. Bezjak-Schreinerjeve „Jezi-kovne vadnice“. Da imajo nekatere narodne pesmi podloženo samo 1. kitico, se da razlagati iz tega, da ostale kitice dotične pesmi **ne** spadajo v ljudsko šolo; če ve učenec napev, se jih more naučiti pozneje. — Brez dvoma bo

se Pesmarica po naših ljudskih šolah hitro vdomačila in priljubila. Vaje po notah v II. in III. delu pojo otroci izlahka in so kar navdušeni za petje. Sorodne vaje v istem tonovem obsegu pojo često a vista. Po naših učilnicah bo zavel sedaj nov, svež duh veselja in zanimanja, slično kakor v prostem spisju in risanju po naravi — dobri uspehi pa bodo blagodejno vplivali na učitelja in učence. Kot ljudskošolski učitelj in večletni praktičar na tem polju priporočam uvedbo Druzovičeve metode in njegove Pesmarice v ljudsko šolo kar najtopleje. Cvetko.

Razgled po pedagoškem in znanstvenem polju.

Casopisni pregled.

Zgodovinski pouk. Herman Kolling razmotriva v „Pädagog. Zeitung“ vprašanje, česa je po njegovih nazorih treba pri novih učnih pripomočkih. Z ozirom na zgodovino pravi: Njen najvažnejši smoter (po Goethe-ju) je, zbujati navdušenje za domovino, toda nič manje tudi za velike može in svetovno zgodovinska dejstva itd., kar pa baje tako radi pozabljajo naši voditelji. Glavna stvar je seveda učiteljevo podavanje. Na vsak način bi bilo pa to spopolniti s temile pripomočki: zbiranje klasično zgodovinskih slik in listin, kakor n. pr. Richterjev „Quellenbuch“, samo še s širšo vsebino in ne omejeno le na eden narod. Zakaj bi se n. pr. v ljudski šoli ne omenjala tudi Plutarch ali Ksenofon, mi iz pedagogičnega stališča ni popolnoma umljivo. Saj bi jih vendar učenci lahko razumevali!

Viri učiteljeve avtoritete. V spisu „Geheimnis der Autorität (Neue päd. Zeitung št. 69) imenuje rektor G. Walther sledeče glavne vire učiteljeve avtoritete: 1. pravo stališče učitelja doma; 2. hiša učiteljeva — sedež hišnih čednostij; 3. odločnost učiteljeve volje; 4. njegovo delovanje pri pouku. Na koncu svoje razprave pravi pisatelj: Torej ljubi moj prijatelj, ali imaš kaj gloriije spoštovanja? Če, obdrži si jo, kajti za uspehe tvojega delovanja ti je prepotrebna. Ako je nimaš, si jo skušaj pridobiti z zgoraj navedenimi pripomočki. Ako pa misliš, da sem izpustil najvažnejše, namrcč telesno kazen, ti povem na uho, da ne verjamem, da pride rešitev od lesa. Kako pa naj zaleže tvoja beseda srcu, ki si ga razžalil s tako grenko kaznijo. Kako misliš ohraniti častitljivost svojega stanu, ako nasprotuje trma tvojemu nasilstvu? Čim večja je avtoriteta učiteljeva, tem redkeje sme uporabljati silo; kjer pa je treba pogosto uporabljati silo, ni več učitelj — avtoriteta.

Poševna ali pokončna pisava? V zadnjih letih se je mnogo razpravljalo o pomenu pisave za šolo in higijeno. Predmet teh razprav je bil, je li poševna ali pokončna pisava boljša za zdravje učenca. Že se je zdelo, da zmaga pokončna pisava, ker so jo začeli rabiti v mnogih šolah. V zadnjem času pa je, kakor poroča „Revue“ dalo „Društvo za narodno pisavo“ po posebni komisiji preiskati obe pisavi iz pedagoškega in medicinskega stališča. V komisiji so bili zdravniki, kirurgi, vzgojitelji, specialisti za očesne bolezni in solski nadzorniki. Preiskavanja te komisije so dokazala, da je boljša poševna pisava in sicer v vsakem oziru. Enoglasno se je komisija izjavila, da telo učenca pri pokončni pisavi zelo trpi po nepravilnem sedenju. Desna roka drsa namreč pri pokončni pisavi neprenehoma in s tem se mišice jako hitro zmučijo; učenec pa, ki sedi navadno nepravilno, trpi potem še bolj. Pri poševni pisavi pa mora biti telo v normalni poziciji, v kateri z lahkoto prebije dalje časa, ne da bi se telo

zmučilo. Najvažnejša trditev, ki so jo navajali nasprotniki poševne pisave, je bila ta, da baje po poševni pisavi postane največ ljudij kratkovidnih. Poročilo pa pravi, da so vsi ljudje, ki pišejo pokončno ali poševno, izpostavljeni lahko nevarnosti kratkovidnosti; torej poševna pisava nima nič opraviti s kratkovidnostjo. Pokazalo se je, da je zlasti mnogo kratkovidnih v višji gimnaziji, kjer se ne gleda več toliko na pisavo. Konečni rezultat teh raziskovanj je torej, da je boljša poševna pisava, s katero se da tudi dosti hitreje pisati.

Neprostovoljen humor. Angleški časopis „University correspondent“ je razpisal tri mastne nagrade za najsmešnejše neumnosti, ki so jih angleški ljudskošolski otroci zapisali v svoje naloge. Angleški ljudski učitelji so se večinoma udeležili tega natečaja in sedaj se vsa Angleška že več tednov smeje otroški konfučnosti. Naj iz te ogromne zbirke neprostovoljnega humorja navedemo nekaj izgledeov:

Lord Railegh je bil prvi, ki je videl nevidljivo armado.

Kralj Edvard IV. ni imel nobene geološke pravice do angleške krone.

Glavno mesto Rusije je Petrograd, skozi kateri teče Duma.

Francoski kralj Ludvik XVI. je bil za časa revolucije gelatiniran.

Spol (v slovnici) ima namen, pokazati, če je človek moškega, ženskega ali srednjega spola.

Konjska sila je razdalje, ki ga prevozi z enim litrom vode otovorjena žival v eni uri.

Morska sol nastane iz dotikanja morskih pen z osoljeno zemljo.

Če bi bilo v zraku sto odstotkov prahu, bi bil zdravju škodljiv.

Gravitacija je vzrok, da ljudje ne zlete od zemlje proč.

Martin Luter je izumil cirkulacijo krvi.

Kralj Henrik se je ženil, da bi soproge ob glavo deval.

Kot je trikot, ki ima samo dva kota.

Latinski jezik so naredili papisti iz italijanskega, da bi ga Angleži ne razumeli.

Šolske in učiteljske vesti.

Berilni spisi vojaške vsebine. Da se patriotično mišljenje in čut pri šolski mladini bolj vglubi, namerava naučno ministrstvo — tako poroča pražka „Bohemia“ — uvrstiti v predpisane šolske čitanke tudi berila vojaške vsebine. V pospeševanje te namere je državno vojno ministrstvo s posebno odredbo pozvalo vse častnike in vojaške uradnike-pisatelje, da spišejo taka berila ter jih pošljejo drž. vojn. ministrstvu. Obenem se je podalo tudi navodilo glede na vsebino, jezik in slog ter glede na obliko takih berilnih spisov.

Vadniški učitelj postal doktor modroslovja. Kakor poroča „List za avstr. šolstvo“, je pred kratkim promoviral za doktorja modroslovja na vseučilišču v Inomstu vadniški učitelj Julij Fanto. Fanto se je pripravljaj med uradnim delovanjem za gimnazijsko maturo in absolviraj potem modroslovske študije, ne da je pretrgal svoje učiteljevanje.

Največja šola. Največjo šolo so otvorili v New-Yorku. Poslopje ima 23 nadstropij in 200 sob za po 50 učencev, tako da lahko šolo obiskuje 10.000 otrok.

Enketa za telesno vzgojo šolske mladine. V ponedeljek 10. t. m. se je pričela pod predsedstvom naučnega ministra grofa Stürgkha v navzočnosti prezidenta najvišjega računskega dvora, barona Gautscha, in prezidenta drž. zbora dr. Pattaia, zastopnika deželbrambnega ministra ter zastopnikov interesovanih osrednjih oblastij itd. enketa o vprašanju telesne vzgoje šolske mladine. O izidu in o podrobnostih posvetovanj izpregovorimo o priliki.

Frekventacija avstrijskih srednjih šol. Začetkom šolskega leta 1909/10 je bilo na gimnazijah 95.319 (med temi 2689 učenk) in na realkah 48.067 vpisanih učencev; vseh skupaj torej 143.386 srednješolcev. Po posameznih kronovinah pripade na Niž. Avstrijo 12.271 gimnazijcev in 9590 realcev, na Gor. Avstrijo 2161 gimnazijcev in 805 realcev, na Salburško 565 gimn. in 333 real., na Štajersko 3070 gimn. in 1739 real., na Koroško 1032 gimn. in

397 real, na Kranjsko 2175 gimn. in 782 real., na Primorsko 2728 gimn. in 2049 real., na Tirolsko in Predarlško 3774 gimn. in 835 real., na Češko, na čeških gimnazijah 10516, na nemških gimn 7345, na čeških realkah 10365, na nemških 5129; na Moravsko na češke gimn. 4707, na nem. gimn. 3418, na čeških realkah 4603, na nemških 4111; na Šlezijo 2031 gimn. in 1550 real., na Galicijo 33632 gimn. in 3866 real., na Bukovino 5118 gimn. in 746 real., na Dalmacijo 1324 gimn. in 619 real. Zanimivo je opazovati razmerje med številom gimnazijcev in realcev. To se lahko povzame iz vsega: čim kulturnejša, naprednejša je dežela, čimveč je v njej obrti in prometa, tem večje je število realcev v primeri z gimnazijci. Le pogledjmo si Tirolsko — okroglo 3780 gimn. proti 835 real., torej kakih 22% real. ali Gor. Avstrija okrog 36%, Galicija samo 11%, Bukovina le 12%. Nasproti pa Niž. Avstrija 78%, Moravsko — češki zavodi 98%, nemški celo 120%, Češko — češki zavodi 98%, nemški okrog 70% realcev v primeri z gimnazijci. Pri nas na Kranjskem je razmeroma še dokaj ugodno razmerje; zakaj upoštevati se mora, da je na ljubljanski realki precej tujih učencev iz sosednih kronovin. Razmerje gimn. proti real. je 2175:835 ali reducirano: na 100 gimnazijcev skoro 38 realcev.

Razne vesti.

Razpis častnih nagrad „Matice Slovenske“. „Matica Slovenska“ razpisuje s tem: a) iz dr. Costove ustanove častno nagrado 200 K za najboljši spis leposlovnega značaja iz katekoleki vsebine (obsegati mora vsaj 4 tiskane pole); rok temu natečaju poteče 31. maja 1910; b) iz Jurčič-Tomšičeve ustanove 2 častni nagradi à 200 K za najboljša leposlovna spisa o francoski dobi ali o ilirskih časih Stanka Vraza in Lj. Gaja (temu natečaju poteče rok dne 1. decembra 1910); obsegati mora vsaj 4 pole. — Dr. Fr. Ilešič, predsednik „Matice Slovenske“.

Šolska vodstva in krajne šol. svete opozarjamo na Javûrekovo Palestino s tičjega pogleda, ki prekaša vsa dozdej izišla dela te vrste. Kako izborno učilo je, se razvidi najbolj iz tega, da so jo že vpeljali v šole na Nemškem, Danskem, Švedskem, Angleškem, Laškem, Južni- in Severni Ameriki, le med Slovenci ne najde pravega zanimanja. Kdor naroči direktno pri g. Fr. B. Škorpilu dobi poštnine prosto in 10% ceneje.

O Martu. Mars je bil vedno za astronome zanimiv objekt opazovanja. Doslej se je vedno trdilo, da so na Martu veliki vodni kanali, ki spoujejo razna morja na Martu. V zadnji seji angleške astronomične družbe pa je izjavil ravnatelj greenwichskega observatorija E. W. Mandrer, da na Martu ni kanalov in da so tudi mnenja o prebivalcih na tej zvezdi same fantazije. Predložil je najnovejše Martove fotografije, ki jih je napravil znani ameriški astronom prof. Hale. Na teh fotografijah ni o kanalih ne duha ne sluha. Mandrer pravi, da so kanali na prejšnjih fotografijah le optična prevara.

Brzjav brez žice v žepu. Iz Monakovega poročajo, da se je tam posrečilo prof. Ce-rebotaniju konstruirati za brezžični brzjav aparat, ki se da nositi v žepu. Prejemna postaja obstoji iz aparata, podobnega kronometru in ima na okrogli plošči razna znamenja. Na dveh krajih so zarez, kamor se pritrdijo žice. Poleg tega ima prejemnik brzjavke palico in žico. Palica ima kovinasto armaturo. Brzjavke se lahko odpošljejo na daljavo 30 do 40 km. Brzjavka se čita z okrogle ploščice aparata, kjer kazalec kaže razne črke, kakor jih brzjavil odpošiljalec. Dosedanje vesti o aparatu so prav ugodne.

„Slovenska Matica“ v Ljubljani vlijudno javlja gg. naročnikom na „Slovenski zemljevid“, ki ga reklamujejo, da še ni dotiskan. Zato se prosi potrpljenja.

Uprava „Slov. Matice“.

